

Universul literar

anul XLIV Nr. 10

4 Martie 1928

5 Lei

AMBASADOAREA

SUFLETUL ROMÂNESC

AMBASADOAREA

ELENA VĂCĂRESCU

VASILE MUNTEA

Nu ne gândim numai la calitatea oficială a d-rei Elena Văcărescu, delegată a noastră, pe lângă Liga Națiunilor, în comisia de cooperare intelectuală internațională, nu ne gândim la ucele propuneri și cuvântări, care sunt înregistrate și comentate apoi de presa din lumea întreagă.

Am vrea să subliniem aici faptul, cunoscut de altfel tuturor românilor, că avem acolo în capitala Franței, o româncă din cel mai adevărat sânge românesc, care deși e în planul cel mai pretențios al vieții sociale în care românismul e considerat de multe ori fără interes actual, deși e în cercul frământărilor literare care de-abia au binevoit să ia vâg notă de Eminescu și Caragiale, își afirmă cu orgoliu și originea și sufletul românec.

Când o altă poetă de origine românească, și-o tăgăduiește jignitor pentru noi cu orice prilej, Elena Văcărescu, desfășoară o imensă activitate ca să se știe că e româncă. Conferințe, ceaiuri literare, dinuri diplomatice, audiențe, articole de gazetă, cărți caracteristice, comisii profesionale, toate se bucură de participarea acestei reprezentative scriitoare.

Ca să înțelegem și prețigiul de care se bucură, și felul de influență pe care îl exercită în viața intelectuală a Parisului — în cercurile cele mai strict francezești e destul să amintim incidentul cu premiul acordat celebrului prozator J. Delteil, acum vre-o doi ani.

Se știe reputația pe care o au cele două premii anuale literare în Franța: Premiul Goncourt și premiul Femina. Toți scriitorii francezi tineri lupta pentru obținerea unuia dintre aceste două premii: unul decernat de academia Goncourt, altul de un comitet al femeilor de lume și litere din Paris.

Delteil e unul dintre prozatorii excelenți de originali ai Franței. La început a fost foarte tăgăduit, pe când azi e unanim recunoscut. El a obținut în acel an premiul Femina numai pentru că voturile fiind egale între el și rival, Elena Văcărescu a decis, ca prezidentă, rezultatul.

A fost violent atacată de cercurile și criticii tradiționaliști, din această cauză, dar a contribuit astfel la consacarea unui mare scriitor, autentic francez.

O asemenea personalitate onorează două literaturi.

CAMIL PETRESCU

No cunoaștem. Câteva generalități vagi circula de mult, aceleași, pe scoatele ei și alcătuitoare, pentru cei mai bine informați dintre noi, o speță de legendă lăspidă și perimată. Se știe, de pildă, că-și iubește țara, că o cântă în versuri francezești, că o exaltă și încearcă să promoveze în stima Apusului prin fiecare din numeroasele conferințe ce le face în Franța și aiurea, pr cum și în fiecare conversație cu vreunul din putericii lumii apusene. Dar asta nu e de azi, nici de ieri, ci de mai bine de 40 de ani. Neglijăm deci, în imaginea pe care ne-o facem despre D-ra Văcărescu, acest factor esențial: timpul, durata. Și totuși, în această durată n'am găsi numai o virtute pasivă de rezistență și de perseverență, ci cea mai activă dintre binefaceri: o viață consacrată, zi cu zi, unei mai bune aprecieri a țării noastre de către necunoașterea recalcitrantă și disprețuitoare a Apusului, și tocmai în epoca decizivă a existenței noastre naționale. Dar entitățile sunt independente de timp, și pentru noi D-ra Văcărescu este o pură entitate.

Căci, dacă ar fi altminteri, am avea cel puțin curiozitatea să examinăm acest fenomen, întotdeauna interesant pentru psihologie și literatură, al unei Române legate de rădăcini adânc înfipte în tradiția și sufletul etnic, care exaltă, în versuri străine de excelență calitate, orizonturile și sufletul românesc. E un fenomen care, de aproape cercetat la originea și etapele lui, s'ar dovedi fără îndoială plin de învățăminte chiar pentru situația noastră literară și spirituală dintre 1875—1890. Căci adeptarea unei limbi străine, în condițiile în care lucrul s'a petrecut pentru D-ra Văcărescu, nu poate fi o simplă întâmplare. Există cu siguranță responsabilități în crearea acestei desrădăcinări lingvistice, responsabilități personale și impersonale pe cari copila de atunci nu le împărtășește decât în foarte mică măsură. Noi simplificăm însă lucrul și ni se pare mai lesne să ignorăm până și titlul numeroaselor volume pe cari descendenta Văcăreștilor le-a publicat în francezește sau în englezește.

Literaturile cu tradiție se obosesc nemăsurat pentru păstrarea și aducerea la lumină până și a celui mai mic detaliu privityor la viața sau la opera cui le-a ilustrat. Ediții critice cu publicare de variante și cercetări de influențe, biografii dezvoltate și infinite comentarii apar zilnic, în vitrinile pariziene de pildă. La noi se aud doar plângeri priodice cari subliniază aceste lipsuri. Bogăție sau îndobândă?

E timpul să anexăm culturii românești opera națională și literară a D-rei Văcărescu. Cele câteva traduceri ce s'au dat la noi în ultimii ani, sunt prea puține sau prea imperfecte. Rândurile ce i-au fost consacrate în reviste și ziare, de-așemenea. Literatura noastră tânără are nevoie de solidaritate și de memorie. Cultura noastră, nu mai puțin. Să ne convingem deci că, pentru istoria ex-

pansiunii noastre culturale în strătate, D-ra Văcărescu este și va ră pentru multă vreme, aproape singură și, în orice caz, factorul esențial, mela ei va figura nefindoelnic pe es plan, deși în alt capitol, cu același Alecsandri, Gheorghe Bengescu, Pârvan, Nicolae Iorga. E bine să acesteia de pe acum. Fie ca pagini urmează să deschidă seria cercetă de conferințe, sute de articole nec ca, mai curând sau mai târziu, vor buri să fie consacrate rolului D-rei cărescu în rosturile literaturii și noastre.

D-ra Văcărescu are la activul ei de conferințe, sute de articole nec în volum, 10—15 volume originale atâtea, dacă nu mai multe, trad în câteva limbi europene. Toate tea vor trebui studiate cronologic bibliografic și literar. Și lucrul nu e bunăvoința autoarei înseși e de folos în această privință. Căci toat cunantele ce, până la 1916, ar fi îndruma cercetarea, au dispărut la cărești, prădați de Nemți cu un zel nificativ, pe vremea ocupației. A toate cărțile D-rei Văcărescu sunt zate, iar multe au devenit adev rarități bibliografice, cu atât mai cu cât înseși Biblioteca Națională Paris și autoarea înseși nu posed cât un număr infim dintre ele. Cer terii viitorului vor avea de desp pe de altă parte numeroase colecii periodice, de reconstituit date biogr și date privitoare la relațiile scriit noastre cu un număr considerabil personalități apusene. Multe din te date se vor fi pierdut cu totul. imensa corespondență a scriitoare dispărut pe de-a întregul (până la t în părjorul dela Văcărești, cu exe totuși a documentelor de ordin cu intim, de cari D-ra Văcărescu nu despărțit niciodată. Aducem deci multumiri cu atât mai calde D-rei Doamnei Văcărescu, pentru bunăvo cu care ne-au împărtășit atât amint lor cât și puținul din documentele c supraviețuit năpastei și din cari, cuim pentru **Universul Literar** că detalii, poate nu dintre cele mai im tante. Ne grăbin să adăugăm că m ria Doamnei și D-rei Văcărescu o suficientă garanție pentru pre faptelor și datelor ce urmează. E de sigur în general, aceste fapte și conțin o margine de aproximație, această lumină trebuie să prive.

ASCENDENȚA IMEDIATĂ

Tatăl d-rei Văcărescu, Ioan (mor 1914), era fiul vestitului Iancu, „creonul român”, „părintele poeziei mâne”, cum glăsuiește piatra fune de la Bellu. Mama poetei, născută frosina Fălcoianu, descinde ea în după mamă, din Rosetești. Aspru drept, Ioan Văcărescu a făcut car nia dela 77, spre mândria soției lui e astăzi vorbește cu venerație de a eveniment, și a ocupat funcții în

PRIMI ANI LA PARIS

La 1883 — va fi avut 19 ani — găsim pe d-ra Văcărescu la Paris, undă va rămâne cam 5 ani. În saloanele contesei de Beausacq cunoaște pe Sully-Prudhomme care-i dă primele lecții serioase de metrică franțuzească.

Datorită lui Sully-Prudhomme, frecventează seratele marelui Gaston Paris și cunoaște acolo pe Renan, Taine, Melchior de Vogüé Paul Bourget, de curând celebru prin **Essai de Psychologie contemporaine**, pe Anatole France.

Indrăzneță până la impertinență, vorbărează și curioasă, tânără româncă va cuceri toate sufragiile. Taine îi sugerează titlul primului ei volum de versuri, **Chants d'aurore** (1886), căruia, prin 1888 (data trebuie verificată), Academia franceză îi acordă premiul Archaon Desperouses, pe temeiul raportului lui Leconte de Lisle, care citi, în ședința comisiei de **Chant de guerre cosaque**. Volumașul plin de frăgezie și de impetuozitate tânără, și patronat de cercul lui Gaston Paris, avu mare succes.

PIERRE LOTI și CARMEN-SYLVA

Același succes întâmpina un an mai târziu traducerea poemului **Jéhovah** al Carmen-Sylvei (1887). Mare valvă în saloane și în gazete, iar Pierre Loti, în plina glorie, serie traducătoarei pe care încă n'o cunoaște : „Qui donc est cette Carmen-Sylva, et vous, Madame (!), qui êtes-vous“ ?

Loti ignora atunci identitatea autoarei. D-ra Văcărescu fu atunci la obârșia calde prietenii, atât de bogată în episoade, pe care marele povestitor o închină reginei-poete.

mili muntenești și cari se reflectă azi în opera poetei. Ea însăși a schițat o impresionantă genealogie evocativă în versurile subtile și ample ale admirabilului poem **Eu și țara mea** (în fruntea culegerii **Le Jardin passionné**, 1908) despre care va mai fi vorba în aceste pagini.

ALECSANDRI, MAIORESCU, EMINESCU

De mică, d-ra Văcărescu vorbește franțuzește și englezește și ia contact cu aceste două literaturi. Literatura românească a vremii nu-i va fi fost necunoscută. Dar preferințele ei se îndreaptă către poezia populară. Trei din frunții literaturii vremii o cunosc și se ocupă de dânsa. Era un copil-minune — toată lumea e de acord asupra acestui punct — un copil visător, imaginativ și vorbăreț. În nopțile cu lună — lună eminesciană — era cu neputință s'o hotărâști să se culce. În picioare pe un leagăn, asculta șoaptele din depărtări ale fuierului țărănesc și încerca să potrivească melodiei agreste cuvinte cadente.

Faima copilei ajunse la urechea lui Alecsandri care se grăbi s'o cunoască, o puse să-i recite și dădu părinților sfatul să nu-i contrarieze vocația. Titu Maiorescu se minuna de volubilitatea cu care copila își explica visurile poetice. Vestea ajunse la urechea lui Eminescu, bolnav deja, dar cu licăririle de conștiință. Furios că o descendentă a Văcăreștilor scrie versuri franțuzești, poetul făgădui să-i dea lecții de prozodie românească.

Făgăduială tardivă și pe care n'o putu ține...

ELENA VĂCĂRESCU ȘI STRĂINĂTATEA

Cam pe aceași vreme cunosc d-ra Văcărescu pe L. de Lisle, căruia îi fu prezentată de Hérédia. Tragică situație pentru tânăra elevă a lui Sully-Prudhomme ! Căci barbul violent al **Poemelor barbare** ura de moarte pe elegiacul gingaș al faimosului **Vase brisé**. Accastă ură se manifesta uneori în chip amuzant și nevinovat. De pildă, Leconte de Lisle suprîmă pe **Sully** din numele elegiacului și-i aplică numai vulgarul **Monsieur Prudhomme**, ceace exaspera simpatia elevei pentru victima parnasianului diabolic. Se mai întâmplă ca o Englezoaică distrată sau ignorantă să felicite pe Sully-Prudhomme de-a fi, spunea ea, autorul poemului... **Pot cassé** nevinovată modificare a titlului **Vase brisé**, întâmplarea ajunse la urechea lui Leconte de Lisle și-l întineri, mărturisea el. Cu douăzeci de ani ! Numeroase și efemere centuri se iscară astfel între Parnasianul netolerant și tânăra recalitrantă care îndrăzneă să mărturisească în fața lui admirația ei pentru Sully și Verlaine ! În conferința făcută acum trei luni la **Anale** în colaborare cu Paul Valéry (încă inedită; va apare în **Conferența** peste o lună), d-ra Văcărescu evoca aceste fustre chipuri și îmbogăția caracterizarea atmosferei intelectuale a vremii cu alte amintiri personale de mare preț, semnificative pentru stabilirea afinităților și discordanțelor dintre marii poeți ai vremii. Ura lui Leconte de Lisle — olimpiantul cu mâini fulgătoare și cu divină demnitate — impo-

triva lui Verlaine — boemul bețiv și lubric — retrăiește, de pildă, în anecdota următoare. Elena Văcărescu era întotdeauna întovărășită pe stradă de o guvernantă engleză care o conducea și la Leconte de Lisle. Tânăra poetă, mare admiratoare a elegiei verlainiene, află că poetul boem hoinărea adesea de-a lungul străzii Monsieur-le-Prince, în cartierul latin. Sub diverse pretexte își convinge deci guvernanta să adopte acest întinerar, în nădejdea de-a întâlni figura de satir hirsut a marelui liric. Făcu însă imprudența să mărturisească această nevinovată înșelătorie lui Leconte de Lisle. „Votre Anglaises est un phoque et un requin“, fulgeră olimpiantul și o ploaie de insulte marine și maritime se abătură asupra fiicei Albioului.

Simpatia lui Leconte de Lisle pentru tânăra Elena Văcărescu era vie. Și dacă aceasta lipsea de la vreuna din „Sambetele“ parnasianului, un bilet afectuos al acestuia venea imediat să cerceteze pricina absenței. A iertat multe sburdalnicei copile. Așa, într-o bună zi, se puse la cale o farsă care putea să aibă urmări penibile.

Autorul moral era Philippe Berthelot (fiul marelui chimist), astăzi ilustrul diplomat și colaborator direct al lui Briand în negocierile de la Locarno și Thoiry. Invitată, ca de obicei să spună versuri, Elena Văcărescu, recită câteva strofe din **Polonida** lui Leconte de Lisle, însușindu-și-le. Mare senzație și cal-

ale : deputat în șapte rânduri, prefect de poliție, administrator al domeniilor Coroanei, ministru la Belgrad, Bruxelles și Roma. Doamna Văcărescu, venerabilă persoană de 87 de ani, a cunoscut de aproape pe Eliade, Alecsandri, Maiorescu, precum și majoritatea oamenilor noștri politici de la 1860 încoace, și e un izvor nesecat de prețioase amintiri, cari ar trebui notate, asupra oamenilor, lucrurilor și faptelor de la această epocă. Doamna Văcărescu a păstrat în structura ei sufletească și în apucăturile ei un patriarhism extrem de interesant, căruia religiozitatea ei bine cunoscută îi imprumută o culoare și mai intensă.

Doamna de preț îi stău mereu aproape și fiecare eveniment în perspectivă e vădit sub auspiciile sfântului respectiv (cărui rolurile sunt împărțite), căruia o răgăsiune fierbinte îi amintește data. Va fi fost de sigur una din mamele mănăești așa cum ni le-a păstrat tradiția, și onora dintre noi, amintirile personale, o mamă cu dragoste temătoare și fragedă, cu sufletul plin de povești.

avant l'icônostase argenté de veilleuses
mère me contaît des choses fabuleuses...

marisese într'un loc d-ra Văcărescu. Și atmosfera copilăriei ei, la umbra omestăsuului, furată de visuri fabuloase, ni se pare credincios redată de aceste două versuri.

MARCEL PROUST ȘI BĂTRÂNII

Culearea foarte authtonă a sufletului a câștigat doamnei Văcărescu bună parte din simpatiile cari o înconjoară în Paris. Marcel Proust, de pildă, o vedea cu pe o mamă. Afecțiunea și interesul pe cari admirabilul romancier psiholog le purta bătrânilor și mai ales bătrânelor sunt de-almintieri în dește cunoscute. Il interesau, de sigur, în abundență experiențele sufletești prin chipul cum reacționau la prezența apropiată liniștii eterne. Simpatia lui Proust pentru bătrâna doamnă Văcărescu a fost nedesmintită, după cum dovedesc scrisorile ce-i adresa și care există încă. O vedea des și-i propunea amintirile. La publicarea primului volum (în 1915) din faimosul său ciclu de romane, volum apărut la editura Bernard Grasset și pe care și-l distinge azi bibliofili, iată în ce termeni îl adresa Proust: „A madame Z. V., image respectueux de l'auteur, infirmement reconnaissant de la haute et utile protection accordée à son pros“.

EREDITATEA

Pe lângă influența ascendenței imediate, se va cerceta cândva, pentru d-ra Văcărescu, ereditatea mai îndepărtată, până dincolo de lenăchiță. Această cunoaștere e indispensabilă întotdeauna, și mai ales într'un caz ca accl al d-rei Văcărescu, al cărei cult pentru înaintașii s'a tălmăcit deseori în versuri ce e-

la race qui chantait en moi comme un torrent...

Se va putea astfel ține seamă de amintirile alianțe bizantine și moldovenești, cari în ultimele veacuri vor fi modificat specificul acestei vechi fa-

de felicitări din partea academicianului. „Etre l'auteur de ces strophes limpides, quelle gloire pour vous, redites-les, je vous en prie". In jur, tăcere glacială. Leconte de Lisle înțelese în cele din urmă și se învăli în mantia demnității lui disprețuitoare. Dar, a doua zi, d-ra Văcărescu se pomeni cu un exemplar din **Polonida**, împodobit cu o dedicație măgulitoare care menționa însă că dracul de copil nu merita atâta cinste.

ANATOLE FRANCE

Venea și Anatole France la seratele lui Leconte de Lisle. Se întâmpla ca romancierul să-i încredințeze secrete literare, ca de pildă subiectul viitorului sau roman. Intre France și L. de Lisle — temperamente cu totul diferite — raporturile nu erau întotdeauna ușoare. Într-o bună zi erau, pare-se, gata să se bată în duel. Incidentele porneau de la chestii mărunte. France de pildă susținea morțiș — dar fără probe documentare! — că Orfeu n'ar fi fost ucis de bacante... „Ce qui mettait Leconte de Lisle dans une colère sans nom — adaugă d-ra Văcărescu în conferința ei. — Pour peu il eût affirmé qu'il avait assisté au massacre!"

LECONTE DE LISLE ȘI CARMEN-SYLVA

În 1886, L. de Lisle se interesase de volumul reginei noastre, **Fensées d'une reine** (tradus de Louis Ulbach) și-i înlesnise premiarea de către Academia Franceză. Era un admirator devotat al Carmen-Sylvei, dar, în calitatea lui de republican fervent, nu uita a-i da să înțeleagă că, pentru el, capetele încoronate sunt, în sine, puțin lucru. Regina nu i-o lua în nume de rău, dar Regele Carol, când, printr-o indiscreție, află asemenea envomitate, se mânie grozav și aplică marelui poet epitetul injurios de „pétroleur" (comuniștii de pe vremuri). Ceeace nu împiedeca, de altminteri, bunele relații dintre regina-poetă și poetul-rege...

RENAN

Venea și Ernest Renan, mărunț și gras dar încă vioi, vesel și plin de curiozități de copil. Rasa noastră îndepărtată îi era puțin cunoscută, dar îl interesa prodigiios sub raportul folklorului. D-ra Văcărescu îi povestea într-o zi cum un sat întreg se adunase în jurul unei tinere țărăncă pe care o parfumasă cu câteva picături de cipru. „La voila, l'origine des philtres et du pouvoir mystérieux qu'on leur attribue" exclamă Renan, gata oricând să substituie credințelor magice o explicare rațională.

Renan și L. de Lisle se înțelegeau și știau din motive lesne explicabile: amândoi — pe terenuri diferite — erau pasionați pentru mituri, folklor și culoare locală. Asta nu-i împiedeca să se ciorovăiască — amândoi fiind pasionați și cam pentru aceleași probleme — ca niște școlari...

JOSÉ-MARIA DE HEREDIA ȘI SUPERBA MANIE CASTILANĂ

L-a cunoscut de aproape. Mânia lui era teribilă și pornea întotdeauna, ca și a lui Leconte de Lisle de la chestii literare. În această materie respectul lui pentru noblețea și perfecția artei nu admitea compromisuri, nici aproximații de culoare locală sau discordanță de expresii, nici inferioritatea meșteșugului po-

etic. Parnasian convins și exclusivist, orice atentat la demnitatea acestei școli literare îl scotea din sărite și provoca imprecățiile elocvente și solemne ce-i erau familiare. Un tânăr poet, de pildă, comise imprudența de a-i spune, voind firește să-l măgulească: „Vos sonnets cher maître, sont la borne d'or contre laquelle se heurtent les derniers tours de roue du char parnassien". Dar Hérédia nu gustă deloc această imagine rustică și răspunse violent: „Le char, le char, retournez à votre charrie, jeune homme". Citind în fruntea unui volum de versuri:

Que ferai-je à présent de ma pauvre maîtresse? (aceste cuvinte fiind puse în gura lui Paris și referindu-se la Elena din Argos!), Hérédia indignat adaugă: „Maîtresse, maîtresse, pourquoi pas, alors, le collage de Vénus et de Mars?"

Hérédia imprumută celor mai umile lucruri și cuvinte o culoare intensă și somptuoasă. Vizitând un apartament de închiriat care n'avea nimic strălucit, Hérédia nu reținu decât atât: „Mes chers amis, il y avait là un placard superbe!" (Placard e un fel de dulap). Și d-ra Văcărescu comentează astfel accentul pe care poetul îl punea pe cuvântul **superbe**: „Et la façon dont il prononçait ce mot... livrait à l'imagination des perspectives qui faisaient de ce placard une ouverture sur l'infini". De asemeni, în magazinul unui anticar, d-ra Văcărescu îl văzu extaziindu-se în fața unei vechi ferării de-o autenticitate mai mult sau mai puțin indoelnică, dar din care imaginația lui făcu imediat „Le reste de la cuirasse d'un preux". Ii plăcea de asemeni adevărat spaniol, culorile violente și simțea cum ochiul lui fecund transformă cutare stofă veche într'un rest august de purpură împărătească...

Cei aproximativ cinci ani (1883—1885) petrecuți la Paris au însemnat o epocă decisivă pentru formația intelectuală a d-rei Văcărescu. Ani bogați în revelații și evenimente... îndrumată, pe calea studiilor serioase și a uceniciei poetice, de un Sully-Prudhomme, trăind în apropierea zilnică a celor mai ilustre personalități ale vremii și în atmosfera cursurilor savante ale unui Renan, Gaston Paris, Gaston Boissier, Paul Janet, curiozitatea intelectuală și artistică a copiile se adăpă la izvoare bogate și autentice. Atunci a căpătat admirabila cunoaștere a tuturor tainelor versului franțuzesc, precum și informația vastă pe care o are într-o multiplicitate de domenii, dela literaturile și civilizația antică până la literatura medievală și civilizația orientală, ca să nu vorbim de literaturile moderne ale căror capodopere îi sunt abordabile în original. Dar preferințele ei se îndreaptă poate către lirica engleză — Keats și Shelley mai mult decât Byron. Iar Shakespeare tronează veșnic pe masa de lucru a poetei.

Începând din 1888, la întoarcerea din Franța, d-ra Văcărescu trăi în intimitatea Carmen-Sylvei și curând după aceea situația aceasta îi fu recunoscută oficial (datele trebuiesc precizate). Asupra înfăției noastre Regine, asupra Regelui Carol, precum și asupra atmosferei dela Curtea Regală, d-ra Văcărescu ar putea scrie volume întregi, (le-a scris în parte și va completa). E deci prematur să insistăm. Câțiva ani mai târziu, un nobil și dureros episod de afecțiune princiară îndreaptă destinele poetei pe căi noi și aspre. Dar acestea sunt evenimente

cari vor fi fixate cândva în adevăr lor lumină, pe teame documentar. A e prematur să vorbim despre ele.

CĂLĂTORII ȘI PEREGRINAȚII

Un prinț de Ligne femeie și poet, ce-a fost multă vreme d-ra Văcărescu, Cei cari o apropie astăzi, modestă proape stioasă, nu banuiesc nici o parte viața strălucită, diversă, curioasă pe care această excepțională a trăit-o timp de ani de zile. Am im deja asupra primilor cinci ani petrecuți în Franța. Dar nu e tot! În 1889, vârșind pe Carmen-Sylva, se opri îndelung la curtea germană — Bismarck, Saxe, Weimar.

În 1890 o aflăm la curtea austriacă. În același an, petrece lungă vreme în Italia și cucerește simpatia nedesmițată de atunci a Reginei Alexandra (așa cum acum un an), începând din luna iunie, petrece 3 ani de zile în Italia. În vizitează Spania și cunoaște pe Regele Alfonso XIII și Regina Maria-Christina. Mai târziu, va cunoaște și de aproape Belgia și Olanda. Așa că chiar face aproape în fiecare an conferințe în aceste două țări. (În cursul lunii noiembrie, de pildă, e așteptată la Bruxelles pentru a conferența în colaborare cu Paul Valery). America ar primi-o brațele deschise. De ani de zile oferă sume considerabile (dolari!) pentru a traversa Atlanticul. Motive din familiar o împiedecă să întreprindă această prea lungă călătorie. D-ra Văcărescu a adunat o imensă experiență politică și socială.

RAPSODUL DAMBOVIȚEI

Carte prodigioasă, care a avut un succes **mondial**. Geneză și apariție publică a acestei culegeri de poezii, care mănăscă mai mult sau mai puțin pe lângă o poveste mișcătoare pe care vom spune într-o zi. Apărută în 1890, în ordinul Carmen-Sylvei. Tipărită la Paris, xelles poartă totuși firma librăriei Leconte de Lisle. În 1900, o nouă ediție apărea în Franța la Paris, și obținea premiul Academiei Franceze, premiul Jules Verne. De atunci, dintr'un fel de supărație asupra căreia nu vom insista, fuzat s'o reediteze. Dar traduceri în multe limbi au circulat în mai toate limbile. În italiană (două traduceri; una de Elda Gianelli), în engleză (Carmen-Sylva a colaborat la această traducere în nemțește, de Carmen-Sylva), în franceză, în olandeză, în japoneză și, în cele din urmă, în chinezește... Carmen-Sylva a scris această carte cu atâta patimă și a caligrafiat-o în întregime (1891), document unic, în legătură de prețioasă și cu numeroase vignete și inițiale de mână Reginei, există din fericire (e în posesia d-rei Văcărescu). Pe coperta de piele a unui album scris al **Rapsodului** (de mână Văcărescu) citim această dedicație Carmen-Sylvei: „A mon petit Rhapsode à l'air joyeux, aux joues roses, aux yeux pleins de rêves célestes et de tristesses enfantines. Augens vivo!"

În Anglia și America, răsunetul **Rapsodului** a fost extraordinar. Il cunoștea acolo cu poemele ostanești ale Macpherson, cu Biblia, cu tragedia de Shakespeare (Am văzut înși-ne un mare număr de extrase din ziarele vremii, 1902—1903). Nu pretindem, de sigur, să justificăm această ilustră filiație. Dar, privită în sine, ce monument de poezie și de simț uman! Scris în versuri albe și de un stil diferit ce amintesc versetele lui Shakespeare. **Rapsodul respiră un aer de violență**

ională și de primitivism expresiv pe
ari mărturisim că rareori le-am întâlnit.
E. fără discuție, cea mai puternică
expresie, cea mai puțin „carte postală
ilustrată”, a etnicului românesc. Tipete
de durere abrupte, contemplație plină
de vigoare simplă pentru lucrurile natu-
rii, intimitatea țaranului român cu Seva
pădurilor și rodnicia glei — iată ce veți
găsi în această carte. În asemenea con-
diții, autenticitatea populară mai mult
sau mai puțin relativă a acestei culegeri
trece cu totul pe al doilea plan. (Au fost
polemici pe această chestie, în România
ca și în Franța). Cartea aceasta e rezul-
tatul însemnărilor pe cari, timp de ani
întregi, poeta le-a adunat din manifestă-
rile populare prilejuite de marile eve-
nimente ale existenței umane. În ce mă-
sură a intervenit personalitatea poetei
în topirea acestor date fruste. În ce mă-
sură a creat, iată o problemă care ră-
mâne întregă. Dar literar vorbind (nu
folkloric), problema aceasta, încă odată,
cade pe-al doilea plan: **Rapsodul** va
trăi.

RAZBOIUL. — SOCIETATEA NAȚI- NILOR

Cât îi datorăm pentru binele făcut țării
în epoca de neutralitate, de război,
de ocupație, de tratative de pace, se
poate stabili într-o zi. Noi nu știm nimic
în activitatea vitejească, tânără, rodnică
a Elenei Văcărescu în vremurile a-
cestea de restriște. Pentru apărarea
prestigiului nostru, în mijlocul celor mai
volente atacuri de presă și de tribună,
Elena Văcărescu a fost un factor **esen-**
tial. Conferințe, serbări, intervenții di-
plomatice hani adunate cu cheta pentru
Bucea-Rosie, campanii de presă — atâtea
și multe altele... Datele ne sunt a-
proape elocvente și precise. Le vom în-
trebuința într-o zi.

De asemeni pentru activitatea poetei
în Liga Națiunilor. E înconjurată de
prestigiu și de respect. Discursurile ei
sunt „salle comble”. Raporturi importante
sunt încredințate. Dispune de-o influență
considerabilă, de care beneficiază
mai întâi România și apoi Franța. In-
fluență cu atât mai mare cu cât nu se
exercită numai în negocierii diplomatice,
ci se întinde asupra relațiilor personale
cu un Austen Chamberlain, care-i ca-
ută conversația, cu un Aristide Briand,
care o promovează, spontan, ofiter al
Legiunii de onoare (distincție extrem de
rară în Franța pentru o femeie) cu un
Galois care o admiră. De Edouard
Berriot o leagă strâns o prietenie consac-
rată de anii războiului. Iar simpatia
pe care o dovedește Poincaré e cordială și
activă. Fiindcă e vorba de politică, un
amplu special trebuie rezervat vechii
prietenii, adănci și calde, care o apro-
pie de eminentul nostru ministru al
Afacerilor străine, Nicolae Titulescu.

„VINERILE” D-REI VĂCĂRESCU

Alt aspect mai miscător, mai uman.
Vinerile dimineața, tot felul de perso-
ne și de personaje bat la ușa ei. E zi
de primire. Un cerc pitoresc de petițio-
nari, de solicitanți de imploratori, oam-
neni de diverse naționalități, dar mai
ales, firește, Români... I se cer reco-
mandatii pentru toate ministerele fran-
tuzesti. (Francezii însuși vin deseori să
și le ceară), pentru toate toatrele și în-
treprinderile cinematografice din Pa-
ris, pentru spitale, institutul diverse,
etc. Cereri de serviciu, expuneri de tra-
gicuri intime, lacrimi... Dar inventatorii
Căutare a inventat o ciudată mașină in-
falibilă de prins pește, sau un meca-
nism impecabil pentru a împiedeca de-

raierea trenurilor... Sosește o femeie des-
nădărdită cu doi copii în brațe, cu
un al treilea în spital... Amenințări cu
sinuciderea — Sena, Metro-ul... Un flă-
cău din Oltenia sau din Franța care
din America, desamăgit de feeria dola-
rilor: vrea să se întoarcă în țară. Sunt
— și nu puține — isme, totuși, și
căriri de revoltă în ochi. D-ra Văcărescu
împarte în dreapta și în stânga (și nu e
bogată), face apel la cutare pungă cari-
tabilă și alină, în limita posibilului, mi-
zeria ce-i bate zilnic la ușă. Șomajul
din Franța a lipsit de lucru pe mulți
din foarte numeroșii Români ce-au fu-
git de bine. Efectul acestei stări de lu-
cru s'a învederat imediat: afluența a
sporit în salonul de primire al d-rei Vă-
cărescu...

Modestă și aproape sfioasă, generoasă
și bună — bună până la credulitate —
săritoare și dezinteresată — așa cunosc
azi pe d-ra Văcărescu cei cari o apropie,
fie și numai întâmplător. Sub acest
prim sacrificiu — și cultul pentru rasa
din care descinde și pentru tradițiile et-
nice și religioase. A păstrat ceva patri-
arhal și venerabil în privirea ei visă-
toare și blândă, ca și în gesturile-i dis-
trate, precipitate și stângace. Dar, al-
turi de acest suflet bogat în daruri stă
inteligenta vie, curiozitatea neobosită,
inventivitatea mereu tânără și o rară
putere imaginativă. E o natură gene-
roasă servită de o bogată vitalitate, fi-
ință alcătuită din credință, din voință
și din nesecată milă. Iar adânc de tot,
veghează visul poetic. E suprema rațiu-
ne de-a fi a Elenei Văcărescu. Un con-
siderabil material poetic îi umple ser-
tarele. Ne rezervă apropiate și, pentru
unii, neașteptate surprinderi.

Între portrete și autografe ale priete-
nilor ei Francis James, Paul Valery
și d'Annunzio (pentru a nu cita decât pe
cei mai iluștri), alături de relicvele unei
vieti de glorie, de suferință și de acti-
une, asaltată zilnic de scrisori adresate
din cele patru colturi ale lumii de că-
tre cele mai neprevăzute personaje, lan-
sând azi pe Joseph Delteil și solicitând
măine Legiunea de onoare pentru cutare
Francez de marcă — așa curge ritmul,
când domol, când impetuos, al unei
vieti... pe care noi am socotit că e mai
comod să n'o cunoaștem.

neadevarate

Victor Hugo și Vlad Țepeș

Într-o conferință inedită (din care
numai o parte din faptele relatate aici
sunt extrase), d-ra Văcărescu schițează
un portret pitoresc al pătrânului pa-
triarh încununat de lauri. Il cunoscuse,
foarte tânăr, (prin 1883; Hugo a murit
în 1885) datorită lui Hérédia

— Vous venez du pays de Rosetti, mon
enfant ?

— C'était mon oncle, répondis-je.

— Rosetti, le beau patriote roumain, et
Bratiano que Michelet aimait tant... La
Roumanie, je sais, un étendard avec,
dessus le nom de Rome tout entouré
d'étoiles". Printre vagile cunoștințe ro-
mânești ale lui Hugo figura și Vlad-
Țepeș, pe care-l socotea un simplu „bo-
yard” și-l cântase ca atare în **Légende
des siècles**. Cum bătrânul poet amintea
finerei lui vizitatorare cinstea pe care o
făcuse „boierului” român, aceasta recti-
fică imediat și măreț :

— Foarte bine, numai că Vlad nu era
un simplu boier, ci era domn al Țării
Românești”. Dar Hugo era obișnuit să

credeze el istoria și, în fața evidenții răs-
puse magnifice: „J'ai dit boyard et bo-
yard il restera”...

Elena Văcărescu avu cinstea să recite
din versurile ei juvenile — un fioros
cântec de război — în fata gloriosului
bătrân care nu uită să-i atragă atenția
asupra înaltei semnificații a acestui lu-
cru: „Recită-mi ceva și într-o zi te vei
mândri că Victor Hugo te-a ascultat
spunând versuri”!

NOTE BIBLIOGRAFICE

A publicat în franțuzește :

Chants d'auore-Paris, 1886 (versuri).
Jéhovah, trad. după Carmen-Sylva,
Lemerre, 1887.

Le Rhapsode de la Dimbovitza, 1892 și
1900.

L'ame sereine-Paris, Lemerre, 1896 în
18 (versuri).

Lueurs et flammes-Paris, Plon, 1903,
(versuri).

Le Jardin passionné, Paris, Plon, 1908,
(versuri).

Amor vincit, Paris, Plon 1909 (roman).
Le sortilège, Paris, Plon, 1911 (roman-
idilă).

Nuits d'Orient, Paris, Sansot, 1912 sau
1913.

La Dormeuse éveillée, Paris, Plon,
1914. (versuri).

Dans l'or du Soir, Paris, Blaudet gay,
1927.

În englezește :

Songs of the valiant Voivode and ot
her strange folk-lore for the first time
collected from roumanian peasants and
set forth in english by H. V. — Herper
and Brothers, Londra and New-York,
1905.

Restul volumelor englezești nu le-am
putut vedea. Sunt cu siguranță epuizate,
iar bibliotecile pariziene și d-ra Văcăres-
cu însăși nu le posedă. Iată totuși câte-
va îndrumări :

Qinos and Queens I have known, 1904
sau 1905 (?) — S'a tradus în franțuzește
de M-me Lévéque, prin 1912. E o culo-
gere de amintiri publicate mai întâi în
Contemporary Review (1902).

Oinoswife... 1907 (?) Mare succes de
librărie, pare-se .

The love-letters of an Empress. Fiction.
(scrisori fictive, cari au fost atribuite de
unii îmărătesei Austriei). 1909 (?).

Ar trebui să adăugăm traduceri,
foarte numeroase, cari s'au făcut după
opera poetei. N'am putut vedea dintre
acestea decât :

The Bard of the Dimbovitza, Rouma-
nian... folk-lore by H. V. Translated by
Carmen-Sylva and Alma Stretell. Lon-
don and New-York, 1904.

Poème liriche. Tradus de ducesa di
Santa-Elisabeta. Milan, 1926.

Numeroase partituri muzicale, s'au
scris pe tema poeziilor d-rei Văcărescu.
Așa, de pildă, romanța **Il passa** (din vol.
L'ame Sereine) a fost pusă în muzică de
52 de ori !

Gabriel Ferrari a compus muzica unei
drame lirice în 2 acte, **le Cobzar**, după
un libret de d-ra Văcărescu în colabo-
rare cu Paul Millet (1912, Paris, Enoch).
S'a renezentat la Opera din Paris.

Foarte numeroase articole de ziar și
de revistă, până în zilele noastre, a că-
ror identificare ar necesita despuieri la-
borioase.

Numeroase antologii i-au împrumutat
poeme. De pildă, Henri Sensine, în a sa
Chrestomathie publicată la Payot. (Ed.
5-a e din 1914).

UMBRA UNCHIULUI

Ticu Arhip

D-ra Ticu Arhip e, în primul rând, o cerebrală. Piesele d-sale de teatru, «Inelul» și recenta «Luminița» mai întâiu și, apoi, schițele d-sale adunate în volumul «Colecționarul de pietre prețioase», vădese o constantă preocupare de a desprinde, din mișcările sutlețu-ii eroilor săi, o idee generală, și de a rîca particularul, sau de a-l devia, în generalitate și în abstract.

D-ra Ticu Arhip aduce în scrisul d-sale, ca o cheazăie a unui sigur destin de tot mai importante realizări, o vie preocupare de artă, o tendință de aspră și sintetică cizelare a frazei și a arhitecturii literare pe care cititorii noștri o pot revedea și din bucata mai jos publicată.

Își pusese toată nădejdea în prietenul ei. Dacă s'ar fi întâmplat proces bătrânului schiop, dacă avocatul cel mare de care îi vorbise Zar ar fi primit să pledeze, toată soarta i s'ar fi schimbat. Nu era cu puțință ca unchiul care o crescuse, care o ținuse lângă el așa de egoist, de lacom, să fi lăsat averea întregă unui infirm de șezecișicinci de ani care nu îi era nici un fel de rudă și să nu se fi gândit la ea, nepoata lui... nu... nu se putea.

În fiecare după amiază când Zar venia s'o vadă, în colțul de lângă sobă, pe canapeaua cu chilimuri asiatice se desfășurau cu aceeași insistență timidă, aceleași amintiri luminate din când în când de un detaliu nou:

— Înainte să moară unchiul mi-a spus:

„Bagă de seamă, nădejde nu ține niciodată arendaș grec și să nu-ți întreb în cap să faci ferme model... Vinde pământul dela Oltenița” și acum... pământul dela Oltenița...

Femeea își căuta batista, Zar încovoia capul oșovit. Încăpățânată se agăța de o mărturie:

— Erai și tu aici când...

El îi tăia vorba:

— Da, probabil... eram aici când... eram și cu o zi înainte... am fost o zi după... sunt mereu la tine...

Vorbele alunecau alături de preocuparea ei. Nemulțumită, îl chema din nou la ea:

— Ți-aduci aminte, într-o dimineață, tocmai luasem jupânca nouă, aceea cu pistrii pe obraji, unchiul venise cu o geantă...

Dacă își aducea aminte sau nu, lui Zar îi era tot una. Geanta pistrii, dimineața erau pentru el substantive. Răspunse dedeaparte, foarte încet și foarte rar:

— Bani... bani... bani...

Ca trei ciocniri cari ar fi vestit prezența unui spirit într-o sedință suspectă, cele trei vorbe numiră gândul unchiului, și gândul luă ființă de umbră, e umbră puhabă, umflată, cu cisme, cojoc și favoriți.

Femeea se frecă la ochi, prietenul întoarse spatele și privi atent o ramă. Umbra unchiului creștea din ce în ce mai deformată, mai apăsătoare.

— Zar...

— Da...

— ...sună să deschidă o fereastră... ai fumat prea mult...

— N'am fumat decât o țigară.

În scuză lui simți nevoia să se scuture, ca și cum ar fi vrut să se deslipească de haine.

— Nu e fum, dar e cald, nesuferit de cald... a făcut foc prea mult...

Doschise el singur fereastra și gândul unchiului începu să lungească între geamuri, rămânând totuși întreg în mijlocul salonului, nu ca o idee, ci ca un fapt împlinit. Femeea socoti cu groază că dacă ar alerga în curte, în singurătatea ei, gândul unchiului ar prinde-o poate în straturi mai dese și mai perfide. Se lipi de zid și se uită cu ciudă la bărbatul care rostise cuvintele ca trei bătăi de ciocane sufletești. Bolborosi ceva, apoi cu glasul tremurat ca pentru început de ceartă, zise răspicat:

— Trebuia să te duci azi la avocat... ce ți-a spus?... ai vorbit cu el?... de ce aștepti să te întreb mereu... în loc să mi aduci ceva nou din afară, îl desgropi mereu pe unchiu...

— Eu îl desgrop?...

Voi să protesteze, dar vorbele se opriră, fiindcă la îndemâna lui, agățată de ciucurii perdelelor, de clantele ușilor sau de firul cu păianjen blond, dealungul conturului de tapet, pe fiecare floare de covor, alături, în crăpăturile încheeturilor de mobile, peste tot... peste tot, aceeași umbră cu cisme, cojoc și favoriți, stăruintă, obrăznică, în existența ei, forfota, creștea, se sugruma născând alta alături, spăimântător reflex de minte chinuită transformată într-o singură dorință. Se apropie de prietena lui, cu gând să-i dea curaj:

— Vezi bine că am fost... de ce te chinuiești atâta... am fost, dar n'am putut să vorbesc cu el...

— El?... cine?... avocatul?...

— Da, lămurii Zar, nu fusese vorba de avocat? De când am intrat aici, ne-am mai gândit la altceva de cât la avocat?

De când intrase în odaie, nu spusese nici unul nici altul multe vorbe, dar moșia dela Oltenița și jupânca cu pistrii și arădașul grec fuseseră toate, detalii pe cari le purta deavala, umbra unchiului în buzunarele cojocului scortit. Nu de avocat, de unchiu fusese vorba, numai de el. Două luni de când murise, umbra se prefăcea isteată în flacără roșie când se aprindea focul, în pată neagră când se închidea ușa sobii.

O vorbă repetată de trei ori îl chemase în substanță și femeea vedea multiplicată, infinit, ideea ei, cum ar fi văzut în tot văzduhul sburând fulgi uriași dintr-o grămejoară mică, albă, de spermanțet ras.

— Bani... bani...

Trebuia să înțeleagă prietenul și trebuia să vorbească pentru ea cu avocatul. Dacă procesul era greu, în schimb câștigul ar fi fost imens. Asta o știa Zar, o știa foarte bine, trebuia să vorbească.

Orice alt gând în după amiezele venia de prisos.

O prietenă o întrebase:

— Când ai vândut automobilul?

Alta îi spusese:

— Am văzut o pălărie la fel cu la o vânzătoare... într-o mahala.

A treia își mărturisise gustul:

— Eu nu port de cât ciorapi din nătate.

A patra era precis informată, se se de fabricile Gallé nu mai e modă, se purta cristalul.

O mie de diamante imagine, deau să-și joace lucirea. Trebuia să bească Zar cu avocatul... altfel nu rost și el de cât o flăcăie lungă, să mlădioasă, cu limba despicată în

— Tu nu trebuie să semeni cu ceilalți, tu trebuie să mă ajuți... cu neputință să văd mereu trog gol în fața porții mele... fără să pot... înțelege că nu pot...

— Fără asta?... fără ce?... în prietenul.

Cu puterea cu care gândul i se juse tot în afară de ea, cu puterea care gândul crease umbrele ce se agățate de moleculele de aer și de imagine jucării pe pomul de Ci al unui halucinat, cu aceeași prietenul se strănsese pe el tot, aceeași bucată masivă dreaptă, în

Două movile de nisip la fel de din care una s'ar fi spulberat și ocalăta ar fi împietrit.

S'au uitat unul în ochii celuilal. Bărbatului i se păru că irisul se sclipia punctat — minuscule proed aur făcut monedă.

Incruntat, trecu de partea dușor, dori ca prietena lui să rămână răcă.

Era o dorință pe care o avusese mult, și care nu se împlinise decât în ea, cu moartea bătrânului. Dacă mărturisise iubirii gândul lui, dar l-ar fi mărturisit chiar lui, s'ar fi putut imediat posibilitatea unei jude aspre: lipsă de sinceritate, de sărată prietenie... ar fi fost acuzat de egoism... ce fel de egoism?... de o prefera prietena săracă, de ce îi mai mult degetele fără inele și prietenul fără siguranța bogăției?...

Își rotunji palma ca să-i cuprindă unchiul. Erau prea departe unul altul, prea despărțiți de umbra unchiului care ar fi putut, care ar fi trebuit să dispară, nu gonită dar absorbită chiar trupurile lor. Zar avu imagine hazlie a oamenilor transformați în docile foi de sugătoare, cari ar fi în tesuturile lor fălfăinde pete de neală cosmică.

Imblânzit, tălmăci singura dorință

CHIBRITURI

TUDOR MUȘATESCU

PENSIONARI

Pe stradă... șapte jumătate seara...
Ceață.

— Urită vreme, Manolache...

— Mda!..

— Nu vezi? Cu ceața asta nu se mai vede om cu om...

— Parcă am fi în Englitera...

— Ce Englitera, frate? La Polul Nord...

— E! Bine de aia dela Polul Sud... Acolo e cald ca 'n bae!..

— Dracu m'a pus să ies din casă?

— Ai eșit să iei nițel aer înainte de masă?

— Mersi, dă aer. Mai bine deschideam ferestrele acasă.

(Pauză)

— Manolache!

— E?

— Manolache, am o idee.

— Zii...

— Hai la club.

— Nu! Nu merg... Nu pot să merg...

E opt trecute... Mă duc la masă.

— Lasă, frate, că iei ceva în gură la club...

— Nu pot... M'asteaptă Fofica acasă...

— Cine e aia?

— Cine să fie? Sofia, nevastă-mea!

Dar așa îi zic eu ei acuma...

Fofica...

— Ce Dracu, mă Manolache, ai ajuns să-ți fie frică de nevastă!.. Imi pare rău de tine... Parcă 'ai fi însurat de-o săptămână...

— Eh! Ce să-i faci!.. Eu și cu Fofica trăim tot ca 'n prima săptămână!..

— Laudă-te gură...

— Ascultă ce-ți spui eu... Tu știi că eu n'am obicei să mint.

— Pe onoarea ta?

— Pe parola mea de onoare.

— Dă-te Dracului că minți.

— Hai cu mine-acasă, s'o 'ntrebi pe Fofica.

— Imi pare rău, Manolache... Cum crezi tu că aș putea eu s'o 'ntreb asemenea lucruri pe nevastă-ta... Nu-mi stă 'n caracter să vorbesc cu cocoanele chestii... mă 'ntelegi... intime...

— Păi dacă nu crezi...

— De crezut nu crez... dar nici de 'ntrebat nu 'ntreb...

— Sigur... nu-ți vine să crezi că tu judeci după tine...

— Aia s'o crezi tu...

— O cred, firește...

— Crede, neică, ce poftesti... Treaba dumitale. Mi nu-mi stă 'n caracter să vorbesc nici cu prietenii lucruri de-astea... Mai bine, hai la club...

— Nu merg, domnule! Eu când zic vorba, e zisă.

— Te-ai ramolit, Manolache!.. Hai, mă, fii independent... Facem un tabinet.

— Nu! Nu mai fac tabinet cu tine...

Ai noroc.

— Jucăm o „panță”

— Panță 'n doi?

— Nu 'n doi, frate... 'n trei... Vine și Nae... Partida noastră... Eu, tu și cu Nae...

Noi trei.

— Nae, nu mai vine la club...

— Vine, frate, dacă-ți spun eu...

— Nu vine, domnule... Nu mai vine...

S'a jurat pe luminile ochilor că nu mai vine... Și Nae e chior... L-a mai pedepsit Dumnezeu odată... Nu se jură el pe ochi, când mai are numai unul de rezervă...

Din vorbă în vorbă, cei doi prieteni, au ajuns aproape de Sosea. Trecătorii s'au rărit. Ceața s'a îngroșat... La lumina unui felinar, Manolache scoate ceasul și-l privește.

— Priu!.. Zece ceasuri și jumătate... Când Dracu a trecut vremea, domnule.

— A trecut, că de-aia e vreme, ca să trecă... Vezi?.. Mai bine mergeam la club... Nu m'am rugat eu de tine să mergem la club?

— E! Mai rugat... Ai zis și tu o vorbă... Dacă stăruiai, mergeam...

— Cum era să stărnesc? Ziceai că te-asteaptă Fofica cu masa.

— Nu Fofica, amice... Fo-fi-ca... Ce crezi dumneata că nevastă-mea are poală? Acum, s'a dus. E orea târziu ca să mă mai duc la masă... Fofica știe... Dacă nu viu până la ont, opt și zece, incuie poarta și se culcă.

— Incuie poarta?

— Asta nu e nimic... Dar n'am chee...

— Păi atunci, ce faci când întârzi?

— Ce să fac? Dorm la Predescu peste drum de noi... Fofica nu-mi descuie s'o omori.

— Bine, vere Manolache, cum vine vorba, ești sub papuc?

— Lasă vorba aia... Acuma, tot am întârziat... Hai să mergem la club...

— La club?

— Da... Tot ziceai tu că vrei să facem un tabinet...

— Imi pare rău, Manolache, dar la ora asta, nu mai pot să merg la club... Nu mai e nimeni...

— Căsim pe Nae...

— Păi ziceai că Nae nu mai vine... că s'a jurat pe luminile ochilor că nu mai vine...

— Păi de ce crezi tu că e Nae chior? Fiindcă de câte ori se jură pe luminile ochilor, niciodată nu se ține de vorbă...

— Nu pot, Mano'ache... Mă duc și eu acasă... M'asteaptă nevasta cu masa.

— Până la unsprezece?

— Până când viu... Nevasta e datoare să aștepte pe bărbat cu masa până când vine...

— Faci aluzie, cu alte cuvinte, la mine?

— Nu... Dar pot să-ți spun că mie nu-mi închide nimeni ușa... și chiar dacă se închide din cauza hoților, am cheie... Uite-o, domnule, ca să nu vezi că te mint...

— Uite-o!.. O vezi?

— Ce mi-o arăți mie? Bagăți-o 'n ochi. Ce mă sfidezi pe mine cu cheia dumitale... Te rog, la urma-urmii să nu fii măgar...

— Domnule Manolache, te rog să-ți lezi căteua și să nu mă faci măgar pe mine, că ne urmă știi...

— Ce să știu?

— Măgar ești dumneata că 'ntrebându-te asemenea cuvinte față de un prieten vechiu ca mine care te cunosc de patru zeci de ani...

— Păi de ce-mi arăți cheia?

— Ți-o arăt pentru că eu nu sunt de-aia de se laudă că trăesc cu nevasta, acuma la șizeci de ani, ca în prima săptămână după nuntă...

Dar să știi, băte, că la mine acasă, eu intru, când vreau pentru că cheia e la mine... Adio... și somn ușor, la Predescu, peste drum.

MIRELE

pentru GISELLE

Coborî grăbit, cu geanta ascunsă sub braț, scările compartimentului de clasa III. Jobenul prea înalt tremura pe capul lui firav, săltându-se și coborându-se mecanic pe șuvițele sfioase, ca o pălărie electrică, pe capul unui acrobat. Fracul închiriat dela domnul Jean, croitor cu reputație pe strada Șerban-Vodă, îi subția și îi lungea și mai mult talia fragilă, încât la fiecare mișcare trupul părea că se va rupe în două, fiecare jumătate urmând să alerge de pe cealaltă, spre a recompune această apariție grotescă, ce privia înfățișarea lumii prin două lentile magnifice prelungite sub tâmpole, două margini de cer pur, umbrit de o tristețe adâncă. Gulerul tare, cu marginile întoarse în sus, oferea decapitat pe o farfurie de faianță albă, capul acestui lokanan mergând de bună voie să se rostogolească la picioarele puțin cam mari, ale unei Salomei, care dansa.

Tânărul lupta speriat, printre țărani, coșuri cu pui și fructe, ținând cu spaimă geanta sub braț. La eșire se ciocni cu bătrânul doctor, care rămase uluit, măsărându-l cu ochi de sus până jos, nevenindu-i să creadă în această apariție neașteptată.

Tânărul rămase și el surprins, în obrajii subțiați se iviră brusc două ciclame aprinse și mâna cu degete lungi, scâpă geanta, agățându-se ca un paianțen de marginea jobenului prăfuit — doctorul răs, ridică geanta și bătându-l familier pe umăr, îl întrebă încotro se duce?

Tânărul, respiră greu și printre buzele subțiate de cârpă șopti că peste câteva ore are nunta și se duce la mireasă.

Veni rândul doctorului să roșească, o roșeață de om contrariat și înciudat. În toarse brusc spatelul tânărului, care rămase agățat de dispariția acestui trup masiv, ca un ciocan greu.

Nu putu nici să-l strige, nici să alerge dupe el; copleșit își șterse fruntea încălzită și peste câteva clipe, încet, pe străzi întortochiate și înguste, cu ziduri înalte și cenușii își duse ființa, cu grije, să nu sfârșească vreco articulație.

Ora unul după amiază. Această oră singuratecă își desfășură drapelul ei funerar de un galben dulce și amețitor ca o morfină, tăvălindu-se în propriile ei mătăsuri și surăsuri.

Tânărul intra în ea, ca într-o beție ciudată în care ochiul lui cerese decăzu și se prostituă într-o clipă, plutind în imagini lubrice. Ea îl prinse în rețeaua ei călduță, îi sărută marginile pleoapelor și mâinile oboseite și îl duse pe apa miragiului ei, ca pe firul unui cântec solitar, închipuit, lăsându-l viu și cald, cu inima aprinsă pentru o clipă, la casa cu porți cenușii.

Intra amețit și bătut cu voioșie la ușa cu geamuri scunde, dar nu i se răspunse. I se păru ciudat și rămase chiar contrariat că nu-l aștepta nimeni. Bătu din nou, enervat și puternic. Se auziră voci înăbușite, o ușă se trânti și în săliță apărură sora cea mare a miresii, cu ochii lipiți de somn, cu părul desfăcut, încheindu-se la haină, supărată, făcându-i observație, pentru graba venirii lui. Nici nu îndrăzni să întrebe de mireasă, atât de repede îl luase sora ei cea mare, — și cum rămăsesse în picioare, incurcat, se intimidă

atât de mult, încât făcu doi pași înapoi, îngăimând că va veni mai târziu.

Era atât de pierdut și uluit, încât ea surăsă și într-un gest de supremă favoare îi arătă un scaun, urmând să aștepte în săliță, până se va găti mireasa.

Se așeză pe margine, ridicând fracul să nu-l șifoneze, cu geanta pe un genunchi, pe celălalt învârtind jobenul.

Mirele aștepta cu capul lăsat puțin pe spate, într'un surâs de beatitudine dureroasă. Din când în când, câte un colț de perdea dela geamurile ce dădeau în săliță se ridica furios; un cap negricios îi suspecta înfățișarea; un răs răutăcios de dincolo de geamuri se juca parcă cu inima lui, asemenea unui vis rău, cu un om adormit.

Dar mințea lui era într-o nebuloasă alburie și gândurile lui pluteau izolate în această ceață blândă, ca într'un leagăn amețitor. Nici nu-i trecu prin minte să se supere, sau să fie jicnit că mireasa nu mai venia, ceasul două de după amiază începu să și picure în el voluptatea perfidă a luminilor lungi de chihlimbar. Ochii se închiseră pe jumătate, genele își prelungiră unghiurile de umbră pe obrăjii subțiați. În curtea sărăcăcioasă, din vârful unicului pom începură să curgă franjuri de mătase, beteluri subțiri de aur, cari se lăsară în creștetul mirelui, impletindu-se pe fruntea lui înaltă.

Imagini sfioase apărură și se înclinară în fața ochilor lui absenți, ca niște pelerini, aducători de viziuni îndepărtate.

Ochii lui se plimbară firesc pe acest spectacol multiplu, pe care îl oferea ceasul perfid, oboseala dulce și neliniștea.

Ca în vis se jucă și sărută gura vie a fetii cu ochii albaștri. Pe culoare întortochiate gândul îl duse de mână, până la casa doctorului, unde printre jardiniere înflorite și covoare moi și luminoase, fata înaltă cu priviri prelungi și absente de morfinomană îi mâncase în fiecare zi inima și îi subțiasă sângele.

Fata acum veni din nou la el și din nou îi înăbuși gura între sânii proaspeți. Carnea ei avea un miros de pâine caldă și crudă, care îi făcea foame.

Țipătul ei scurt semăna cu țipătul pasărilor, cari spărgeau ceturile dimineților, umblând după pradă.

Îi era frică, îl durea și îi plăcea jocul ei cu viața lui.

Dar chipul ei se intristase deodată, gura își lăsase colțurile grele în jos și parcă plângea.

Trupul i se făcuse străveziu și prin el se vedea inima ei mică, ce se strânsese, îmbătrânise și muria.

Înfățișarea doctorului apărură diformată de amintiri, cu ochii răi, amenințător.

Casa lor frumoasă, cu geamuri înalte și scări de marmoră începu să adie ca un hamac, amenințând să acopere fata, ai cărei ochi începuseră să se scufunde, cu privirile întoarse înăuntru lor.

Mirele oftă greu, mișcându-se pe scaun, geanta căzu pe podele într'un zgomot asurzitor. Arcul întins al gândurilor plesni brusc.

Buimăcit, ridică geanta și privi în jurul lui.

Era tot în sălița scundă, cu geamuri multe și mici, cu jobenul pe un genunchi, așteptând. Lucrul acesta îl miră foarte

mult și privi ca pentru întâia oară modestă, curtea sărăcăcioasă. În se simțea rău aci. Căută să și ar înfățișarea negricioasă a miresii fu peste putință să-i deslușească. În schimb imaginea muștrătoară părată a doctorului îl copleși. Într'adevăr, de ce o fi fost atât trariat doctorul în gară? Oare ceva despre el și fata lui? Și știa, ar fi vrut el să creadă încredințat, lui, băiatului sărac, crescut pe marginea ale orașului, numai o iubie? Și el era bogat! Dacă el fi despiciat capul, ar fi găsit acel de aur, și case de marmură, și mărgăritar. Dar doctorul s'ar lămit cu aceste daruri nevăzute atitudinea lui, poate că da. Că luat după el în gară să-i exp roage, să-i spună că din timidă îndrăsnise să-i ceară acca măr, ce i se dase de mult, singură?

Cum de nu s'a gândit, cum putut să facă acest lucru? De duce acum? Încă nu e prea halucinat se ridică brusc, își aș benul prăfuit și încet, pe furie, ușa binisor, strecurându-se căt.

Grăbit, ca un cavaler al mortu ternu drumului, în haina lungă cu jobenul ridicându-se și în singur, pe capul lui palid. Că rămase în fundul străzii, ca într foarte îndepărtat. Atât de îndepă cât nu se intristă. I se păru a după un dric, din care mortu și ideea aceasta îl înveseli. Nu pe nimeni. Mireasa cea neagră o înmormântase în el, nu mai găsi un mire, pentru florile telele ei. El trebuia să ajungă repede la fata înaltă, să soarbă ochilor ei albaștri și învoalji sălta printre casele cenușii, cu încluse, ca printre niște mormă țiat și grotesc.

Dar o ușă țipă brusc în gâmb O cascadă de răsete se agăță în grei de piatră de urechile str cadrul unei uși, ca într'o ramă dintr'un panopticum, apărură mî neagră, în văluri și mătăsuri la

În spatele ei, ca într'un d Hodler, mama cea uscățivă, și șarea de pergament și pră crușate, purtând pe cap o per tuoașă în culoarea abanosului, două ciclame aprinse și pe re gră, un lanț lung de aur. În d în stânga, cele șase surori al îmbrăcate în alb, și neclintite, ca la infinit, acel cap negru.

Mirele se ridică brusc, de pe ce se strâmbase puțin și rămase cu privirile ucise, în fața gra surădea malițios arătându-i m pășia nevinovată și neagră către

În sălița scundă, lumina delă dintr'odată. Un clopot îndepăr a suna din talgere grave și de urechea lui; un porumbel alb, albaștrii se clătina amețit și a pindu-i inima cu sânge, în clipe mănusa albă grăbită ca un prinsese mâna lui uscată și abs

cinematograful

„CIRCUL” cu CHARLIE CHAPLIN

Când acum șase-șapte ani cele dintâi reviste literare au introdus o „cronică” despre cinematograful, au făcut-o cu o încredătoare timiditate. Și n'au lipsit nici comentariile ironice: cinematograful, acest copil al fotografiei, o artă? Să fim serioși?

De altminteri și azi încă, Paul Sunday și exprimă oroarea de cinematograful și altă dată Anatole France, care găsea că arta ecranului „imbecilizează”:

Să mărturisim acum că ultimul film al lui Charlie Chaplin „Cercul” egalează cel puțin „Histoire comique” a lui Anatole France, cu care se aseamănă oarecum ca subiect: povestea iubirii unui bobotîn pentru o camaradă care iubește pe altul. Aceeași sfâșietoare melancolie, aceeași ironie subtilizată, același ridicul grotesc și adânc în același timp. Dar cea mai invenție la Charlie Chaplin.

Când compari imaginația uluitoare a acestui „Molière” al cinematografului cu cea de imaginație a d-lui Bergeret, faci prag pasul de la comentator la creator.

După „Variété”, „Cercul” vine să creeze o nouă impresie — definitivă acum — că poate crea cu ajutorul ecranului. Este un lucru că — întocmai ca în literatură — că nu ne gândim că aceste opere n'ar fi fost create, golul produs ar fi o lipsă.

Este greu de analizat aici acest film. (Încă

o dovadă că ecranul aduce o artă nouă). Intriga nu e nici ea comună, chiar dacă multe momente sunt vechi, căci totul e înnoit de sufletul și melancolia lui Chaplin. Ca să înțelegem de ce e artă „Cercul” lui Chaplin, e destul să ne amintim de circul realizat de Max Linder acum câțiva ani.

Acolo era o comicărie efitină, de mare succes și ea, dar fără nici o semnificație. Nu era decât intenția de a face lumea să râdă.

Dar chiar în acest domeniu comun al invenției comice, geniul lui Chaplin e manifest: O urmărire și o luptă într-o galerie de oglinzi care zăpăcesc pe combatanți, o urmărire polițienească până în arena unui circ, continuându-se firește, pe roata mobilă, cu numărul circului, găsire a nunei număr comice prin spaima provocată de un călușel obicinuit să a-lerge după cei care fug de el; situația de a fi în cușca leului și de a implora un câine să nu latre, goana alăturată a doi inși urmăriți în același timp de poliție și care se salută luând-o unul la dreapta altul la stânga, ideea de a răsturna figura veche a circului: Mărul Wilhelm Tell... etc., etc.

Dar bine-înțeles nu acestea ar justifica, oricât de uimitoare, titlul cel mare al lui Chaplin. Ci acaș fluid al vieții întregi, tradus prin gesturi mărunte dar

profund caracteristice. Charlie își vede iubita stând de vorbă cu rivalul. El, nenorocit strâmb, ridicul, acesta superb, cuceritor. Și cum sta amărit, ghemuit pe un cușar, imagina lui se desprinde brăvă, se duce la rival, îl ia la palme de-l lungeste pământului, ba mai aruncă și, cu picioarele, țărână peste el. E cecece ar vrea să facă Charlie, dacă ar fi fost puternic, dar rivalul rămâne învăluit lângă femeia frumoasă și comicul pe cușarul gol.

Scena repetiției din circ dovedește iar o mare cunoaștere a sufletului omănesc. Ea singură abundă în detalii. Charlie râde de toate comicările stupide ale profesioniștilor, el care e singurul uman și comic în același timp. E un joc cu scaunul acolo, de o pătrunzătoare savoare comică. La fel în scena când în seara reprezentației a zădărnicit „debutul” iluzionistului dând drumul unei avalanșe de epuri și găște, pe care ca ucenicul lui Goethe, cel ce a deslăntuit spiritele, se silește disperat să le puie la loc în pălărie, în hohotele imense ale publicului.

Dar n'avam intenția să povestim acest film care nu se poate povesti.

El rămâne una dintre cele mai frumoase realizări ale artei universale.

CAMIL PETRESCU

CHARLIE CHAPLIN IN „CIRCUL”

P O E Z I E

ELENA VĂCĂRESCU

DAR POSTUM

Nu pune pe mormântu-mi nici urnă grea, nici lespezi,
Nici vâsla șlefuită de valurile rezezi
Ce deapănă azurul spumos pe-al apei fir,
Nici flori dospindu-și mierca în plinul lor potir,
Nici iederă cu trupul cutropitor de locuri...
Dar când — bacantă vie — s'alintă vremea-n jocuri
Cu soarele, și râde'n mirezme-adânci cu floarea,
Când cerul mușcă glia și'nvinețește marea,
Când chiparosul iarăși adoarme'n noaptea-l moale,
Mormântului meu aspru fă-i darul umbrei tale.

(„Ta chère ombre”, în *Dans l'or du soir*).

STRĂBUNILOR

O, luminos cortegiu de cântăreși străbuni,
Șirag de-aezi ce'n mine urziți, precum un roi,
Sălbatecele sboruri de ritmi mănoși și buni,
Tot cântecu-mi e rugă când mă gândesc la voi.

De patru ori desprins-ați dumnezeiasca foaie
Ce tremură'n cununa copacului antic,
Și-ați legănat în gânduri ori șoapte de războaie
Poporul pur și tânăr crescând cu spor voinic.

Căci voi îl cunoscurăți pe când era prunc doară
Și lumina cuprinsul întreg surâsul său.
Iar azi, purtând hlamida ce vremile-i durară,
EL vă cuprinde'n doru-i de viguros flăcău.

Și se revede mândru în scrisul vostru sfânt,
Căci laurul vă-ncinse altarele cu sorți
Ce patru ori iscară fatidicul cuvânt
Trămbișător de neamuri și'nvietor de morți.

Dar astăzi lira voastră-i în mână de femeie.
Vi se umbrește steaua. Sânt singură. Și când
Pe struna tremurată un son sfios scânteie,
Simt umbra-vă străbună pe brațu-mi lunecând.

Vi-i teamă, știu, ca astăzi neiscusita-mi mână
Să nu știrbească darul ce'n sânge mi-ați prelins,
Și-o întrebare aspră pe buze vi se'ngână:
E sufletu-mi de pară din para voastră-aprins?

Lângă străbuna vatră rămase o fecioară.
E singură și'u juru-i coboară umbre, rar.
Cu bice de furtună destinul o măsoară,
E fiere și cenușă'n potirul ei amar.

Dormiți în pace totuși. Căci frageda-i visare
Se'nvolveră'n cunună de flori ce vor rodi.
Străbuni, durerea-i fuse cât țara ei de mare,
Iar dragostea-i de datini așșidera va fi.

Eu stau de veghe. Facla-mi de vifor nu se teme.
O strâng duios la pieptu-mi pe noapte și pe zi.
Iar vechiul vostru cântec îmbogățit de vreme
Va innoda prin glasu-mi ce-a fost cu ce va fi.

(Din vol. *Lueurs et Flammes*, 1903).

Trad. de VASILE MUNTEANU

EMIL GULIAN

METAMORFOZĂ PENTRU EA

Pentru apele ochilor — stinse —
Rai mumifiat în benți întinse,

IRai metamorfozat începând să poarte
Ca algele sarea din mările moarte.

Ulei albastru ireal și corbi
Întinși în cristal cu ochi orbi.

Pentru darul moale, de vis,
Sufletul ca o floare de ceață închis.

RADU BOUREANU

ZI DE APOI

Cerul e vânat
Câmpul e verde de-un verde'ntunecat,
Cerul atât de jos s'a lăsat,
Că a strivit în zare un sat.
Pe toată crucea lumii cine moare?
Din zori din zare,
Rotund neclintit,
Ne-a privit un ochiu roșu de soare,
Un ochiu roșu de duh nevăzut.
Cu o privire de dincolo de viață,
Cu o privire de ghiță,
Adânc în suflet ne-a străbătut.
Și pe câmpul verde de-un verde'ntunecat
Sub cerul vânat,
Sub cerul care atât de jos s'a lăsat.
Încât nu se mai vede nici un om nici un sat
O ciurdă de bivoli negri și goi
Se târăște'nspre noi
Ca o turmă de diavoli
Într-o zi de apoi.

INCEPĂTORII

TH. CONSTĂTINNESCU

MI-E SUFLETUL GREU!

Mi-e sufletul greu!
— Mai greu ca pământul —
Mă caut pe mine și nu mai sunt eu
în noaptea tăcerii îmi caut cuvântul,
dar nu e al meu.
M'apasă tăcerea și gândul mă doare.
În clipa ce vine sau clipa ce moare
e sufletul meu,
— Sau poate aleargă spre alte hotare —
Nu-i nimeni să-mi spună!
— Un clopot doar sună
o rugă spre soare —
și gândul mă doare.

critica literara

D. CIUREZU:

Răsărit

Cu multe umbriri dialectate și folcloriste, vinovate nu ca atare, ci prin neîmpănare, poezia d-lui Ciurezu se înlațesează cu materie și forme îndecajuns de noi, pentru a ne îndreptăți să facem poetului începător o primire încă prudentă, dar plină de simpatie.

Poate pentru întâia oară poezia agresivă călăieșă de nudă, fără false ebrietăți dialectale sau panice, într'un desăvârșit echilibru între simțurile pline de vitalitate, dar normale și natura neprosopelizată.

Rarori o sensualitate prea dionizică și răștrântă într'o conștiință cu noțiuni mitologice, cu oricât meșteșug din partea autorului, îndepărtează această poezie de la adevărata-i originalitate pentru a o înrudi cu panismul d-lui Blaga.

Un faun gol cu buzele mușcate
Prin mărăcini își pierde ochii verzi

Stă Fira frântită sub văsla de coarnă
și storce pe gură un strugure nou

Un treacă vorbișd adjectivul gol este de prisos fiindcă nu se poate închipui un faun îmbrăcat.

Orba care ascultă cum noaptea lozeste cu hobi de fungei în genele-i grele de gând, aduce aminte pe Marele Orb d-lui Blaga. Într'acolo duce gândul și Primăvara, cu iezi cu nai și mit barbar, sau copii lovindu-se cu melei.

D-l Ciurezu ne-a dat însă o prefatură literară a haducismului, în care o frază de expresiune a priveliștilor câmpenești și silvestre se împerechează cu un simț de sine, viguros și optimist.

De câteori trec sara prin colnic
Spre Golul-Drinciu'n sus la răgălii,
Se vâzolese în mine patimi vii
și pe prăsea strâng pumnul meu voinic.

Popularul Cine-i tânăr și voinic merge noaptea pe colnic
Ș'a rezumat cu biavada lui virilă într'un gest scurt de explozie vitală.

Eu frâng în mâini, o joardă de alun
sau într'o inocență și mândră auto-prețuire

Păream ieșit atuncia din pământ
Frumos și svelț, puternic și curat,
De sănătatea firii'nflorată
Ca un arin ce tremură de vânt.

Verbale și convenționale în poezia populară, chiotele vitejești răsună în

versurile d-lui Ciurezu cu circumstanțieri plastice. Murgul așteaptă în pripor mănios sau trece întăritat, inspumat și săngerat de zăbale,

Și luna 'n elin
dintr'un arin,
strângea
firele-i de in
de pe cărări,
și-un cal spumat,
Cu frâul luat,
de goană multă
'ntărâtat,
Și de zăbală
săngerat,
mușca pământul
frământat,
făcut polog,
de sub picioru-i
tremurând
și pintenog

iar haiducul aleargă într'un vis de lună și argint, cu chiot păduratec și sforăit de cal :

Din spre Parâng
un vânat râng
cu trap prelung
se pierde'n crâng
și-un chiot lung
lovit de vânt
răsbate adânc.
Din umbră luna
pe oblânc
pe brâu,
pe frâu,
și pe ojele de-argint,
își pleacă salba licărind.
— Pe rariștile de argint;
pe drumurile de argint;
pe râurile de argint —

Dacă în ciclul joc în soare este plină de solară sălbăticie campestră priveliștea craiului călare

cu cer limpede 'n cătare,
cu lăcuste pe spinare,
și grâu verde'n cingătoare

și aspră sălbatecă, înviorătoare beția trupească a trupului înnot.

Am înfruntat asară rău'n sat
Și m'am pierdut în luncă prin lăstari,
Simțind mereu un joc de ape mari
Pe trupul meu întărâtat de'n not

este oarecum purorilă cantilena montonă și îninteligibilă, presărată cu digrațiozități verbale ca eie și ciece.

Cic cicoare
cântătoare
din glădieii
plini de floare,
Cic, cu gusea
încărcată
de cicicuri
și de soare.

Dar, în genere, poetul dovedește o sensibilitate nealterată de modele, o imaginație primitivă grațioasă și chiar virtuozitate a verbului.

lată spre pildă tremurătoarea apetitie către soare a fagului

Un fag înalt, întins ca un sărut nepotolit,

Din adâncimea grea, spre soare sau nălucitoarea alergare a apoi, duse de descântec :

Iar urâtul meu să-l duci
în adâncuri de bulbuci,
ori în scorburi mari de nuci
ori în volburi de răseruci
ori cu blestemul de cucii
să-l aduni și să-l usuci
peste lunci
să mi-l arunci

suavul sbor al porumbeilor albi din cântoarea ogrăzii ca gutui înfloriți.

Dintr'o ogradă cu gutui'n floare
A isbucnit un pâlce de porumbi

ariniștele unde se pornește să cânte spre seară

o lume de paseri, o lume de greci

pândirea unui cerb, în liniștea de vis a pădurii

Căzuse leneș ziua din chindie
Când m'am pîtit în tufe lângă'un trunchi,
Cu pușca răzimată de genunchi,
Pândind un cerb la șipote să vie

Am așteptat ca cerbul să s'adape,
Și mersu-i blând i'am privit de-apropie
În liniștea pădurii cum coboară.

Sunt momente poetice dintr'o primitivă și nemijlocită contemplare a naturii, capabile de a sta mai târziu la temelia unei lirice mai impetuoase. Cu scurta lui fluer haiducească sau cu o frunză sonoră între buze, tânărul zicăter, călare pe murgul baladelor noastre, este binevenit în soborul orașenesc al literelor române.

GH. CALINESCU

NOTE BIBLIOGRAFICE

Datele și notele pe cari le dăm astăzi asupra d-rei Elena Văcărescu, fac parte dintr'o lucrare mult mai întinsă și completă, asupra activității și personalității acestei mari scriitoare, pe care prietenul nostru, d. Vasile Munteanu, o are gata. Năzuințele literare și în deosebi critice ale d-lui Vasile Munteanu, definite prin bucați publicate în „Cugetul Românesc” sau prin lucrări de critică, se afirmă și de data aceasta printr'o limpede cercetare a activității d-rei Elena Văcărescu.

p l a s t i c a

ION THEODORESCU-SION

Intri într-o cameră mare, apoi în alta, ca în ultima, cea mai largă și mai luminoasă, să te întâmpine un om blond cu figura tăiată precis, rece în ținută. Poartă capul dat îndărăt c'un aer de sfidare, gata parcă să ducă mâna la spadă și să înceapă lupta pe loc dacă te-ai dovedi cumva dușman. O politeță perfectă, înflorită de un zâmbet vag, încă nu te convinge dacă trebuie să rămâi sau dacă n'ar fi mai bine să te întorești imediat după un pretext.

Cu inecul se leagă o conversație, se animă și omul care îți părea străin cu teata, că îl cunoșteai de mult, hrănește prietenie luminat la față, vorbind despre toate și într-o poezie de cuvinte despre artă, despre pictură, despre culoare, unic înțeles al lumii, c'un glas ca o chemare, ca o alintare de preot păgân. E îndată altul: E Theodorescu-Sion. Însoțit cum n'ai fi bănuț, te însoțește la plecare, pe stradă și tânăr lângă tinerețea ta (tinerețea celui care scrie aceste rânduri), te simți întreg nespus de voioasă surpriză.

Intr-o zi, în odaia aceea cu cărți și cu chevalet, a arătat niște cartoane zugrăvite — câteva naturi moarte, figuri, figurine. Erau atât de strălucitoare, veniseră pe neașteptate după discuții și fum de tutun, că m'am bucurat de ele ca de florile cele întâi ale primăverii. Erau semnele unei noi căi a meșterului și purtau, după posomorala și negură, surpriza luminii. Și de fiecare dată de atunci, cu fiecare vizită, am găsit tot mai multe cartoane, mai multe pânze — se făcuse vară, soarele strălucea cald și sărută tare și fără astâmpăr dragostele lui risipite. Femei pretutindeni, multe — pe margine de ape, în răcoare de codru, pe cărări arzătoare; poezie ale vieții abondente, sănătoase dela țară, în care fânca e o podoabă mândră între celelalte daruri ale pământului.

În ultimul timp, am fost copleșit, înspăimântat de câte alte și alte colțuri de interior și priveliști din largul lumii s'au durat ca dintr-o putere a recunoștinții de au umplut cele trei camere mari parcă anume găsite pentru așa treabă.

Nu știu, mi se părea ori am auzit cu adevărat undeva, pe aproape, un râs de drac, satisfăcut ca după o năstrușnică faptă. Era poate închipuirea asta nelămurită, o explicație la hotărâitul întrebărilor ce mă aiureau.

Cine a făcut toate astea câte le văd, din ce voință peste fire s'au creiat toate a avea nemaipomenit de sigure, de precise c'un meșterug ce depășea puterea realității? Cine a adunat aici sufletul meu și al tău cititorule, ca să zidească o lume a amintirilor noastre strănse în ani și ani, din înțelesul viu al lucrurilor și răsătatul visului în iubirea noastră de flori, de ceruri întinse, de codri, de ape și de femei, ale unei vieți împăcate și senine ca într'un scris fecioroatic? Cine în așa de scurt timp a cutreerat într-o goană de cal parcă, trimite voinic al unui împărat de basm peste mări și țări, să aducă atâtea proaspete imagini, atâtea minunate lu-

cruri ca să nu mai dovedească ochii ce așteptau, să le cuprindă acum?

Nu, nu Sion a făcut toate aceste tablouri. În vremea noastră, a complicațiilor de tot felul, rațiunea refuză să atribue așa abondentă zămislire unui singur om. Un Rembrand ori un Rubens, lucrătorii aceia mari cari au lăsat așa risipă a genului lor creator, rămân îndepărtate povești.

O sută una opere, pe care fericiții vizitatori le cunosc acum la „Cartea Românească” și n'au de unde ști că sunt rodul muncii unui an, poartă semnătura lui Theodorescu-Sion. Prin urmare trebuie să cred și eu. Da, îmi amintesc că l-am găsit de multe ori, pe meșterul, de obicei vici și rumen, tras la față, palid, cu ochii oșosi și n'am înțeles atunci când mă bucuram de revărsarea frumosului aceluia și nu mă dumiram de unde a crescut, că alături era un om trudit, cheltuit, extenuat. Într'un elan de robust înzestrat cu pătrunderi de meșterug, într-o dăruire din aceea sinceră, învegi din talazul vibrației interioare, ca ritmul unei mări. Sion se svârcoia, se muncise, se risipise ca să pregătească cu grijă minunea picturii lui ca să elibereze clipă după clipă frumosului veșnic.

Dar artistul acesta e un discret. Niciodată n'am văzut o schiță premergătoare un tablou neterminat, unul greșit — pe cele dintâi le ascunde și revolta, ciuda unei neizbutiri o arde. Să nu se cunoască nimic, să nu cumva un ochiu să descopere ceiace nu e demn leștului în lume. Totul să se înfățișeze pur, luminos, desăvârșit, răsărit ca dintr-o sevă de plantă sub binecuvântarea duhului dintru începuturile a toate cele. O sută una opere stau prinse pe pereții sălii „Heana”. Nu-mi găsesse astâmpăr. Le știu pe toate, și totuși așa vrea să mă uite timpul în sala aceea de expoziții cum tare rar a mai fost împodobită. Nu mă ostenesc să văd, să privesc ci să înțeleg o taină cum stai cu gânduri multe în fața unei rare întâlniri ca să rămâi în bună parte, după ce ai plecat, lipit în locul acela de farmec.

Nu-i numai abilitate la Theodorescu-Sion — așa ceva au mulți — zadarnic stai să urmărești urma cuștului ori a pensulei, căci ai în fața lucrului lui curiozitatea asta justificată. Există o istorie a unui pictor nebun, care s'a închis în casă c'un tablou de Titian ca să-i disece arta. A făcut o copie și exasperat că nu poate să-l ajungă, a distrus originalul. Oare a fost chiar de nebun pictorul acesta? E ușor de înțeles starea lui de suflet. Nu tai privighetoarea să-i afli mecanismul și totuși....

Căci Ion Theodorescu-Sion e cel mai mare meșter pe care l-a avut vreodată arta românească. E destul să știi că lucrează, destul să aibă motiv o carte și o floare, ca să fii sigur că nu se va lăsa până nu va scoate din îmbinarea culorilor și a liniilor surprinzător cântec.

Mă gândesc la maestrul de altă dată, acaparați de nobilii înțelegători ai artei, stimulați să zugrăvească acele ne-

muritoare mândrii ale bisericilor mei. Ași vrea și pentru pictorul acesta mare o astfel de speculație. A fost îndelungat de Academia Română o executarea frescelor mausoleului lui Al. Alexandri. Ce-ași mai putea vrea?

Pictura din expoziția actuală aduce altă găsire de sine, o mai întrecătoare culoare s'a luminat și îndostitul de vibrațiile ei e pe drum soarelui. Înainte preocupările de pământ adesea greu, torturată — de mare citate fără îndoială — nu corespund inspirației care întotdeauna pleacă de pământul acesta al nostru. Acum rezerva conține sprâncenă. Trăgezi exuberanță și totodată claritate, e sunt ale spiritului latin. Nu voi cuna să analizez și să compar. Vor să alții cu obișnuința lor de totdeauna, ta mi-a fost intenția aici. Important, interesant, bun — sunt termeni uzitați cei care vreau să vadă rece și înțele. Din partea mea, mi s'ar părea o as de purtare, bălăială nesinceră.

Sună biruință lumina care vibrează expoziția dela „Cartea Românească”, noră ca pomită din trâmbițe de aur într'un decor fantastic ca la procesiuni de sărbătorire la popoarele din îndepărtată istorie. Artă românească — va umfa odată și peste granițe, e pre noastră și profund omenească — ca nu-și lărgească desfășurarea victoriei.

Telegrafică — două săptămâni se pe te vizita — este expoziția lui Theodorescu-Sion. Dacă măcar așa telegraf ar putea-o vedea mai mulți ochi. E sta așa de bine la Galerie Bernbe ori Devambez. Ar începe împlinirea nui v.s.

TAKE SOROCEANU

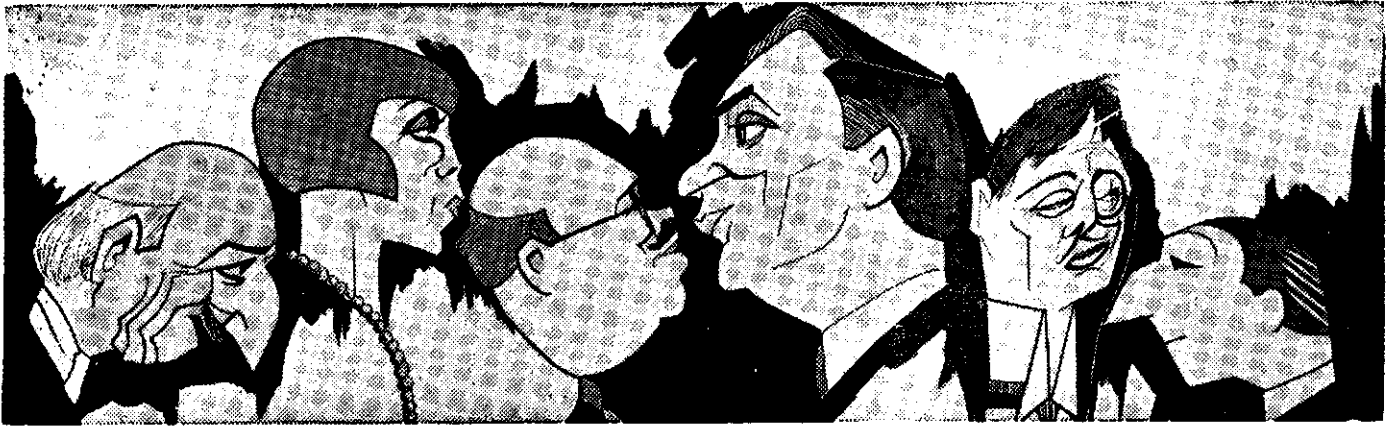
note

În sala Mozart are loc expoziția tabloului pictor Leon Viorescu, unul dintre adevărații reprezentai ai artei noastre. Expoziția va rămâne deschisă, dela Februarie până la 15 Martie a. c.

În ziua de 2 Martie 1928 are loc în sala „Artele Decorative” (str. Câmpului No. 17), vernisajul expoziției de pictură a arhitectului Horia Teodorescu. Expoziția rămâne deschisă până la 15 Martie a. c.

Expoziția pictorilor C. Babie-Daniel și Henri Daniel, din sala Hassofer, s'a deschis în ziua de 29 Februarie a. c.

T e a t r u

cronica dramatica

TEATRUL MIC

OM ÎN LOC de AICKARD și HARWOOD

Succesul „Omului în loc” trebuie să fie o lecție pentru directorii teatrelor de comedie, căci reprezentarea acestei piese are ceva, dintr-o demonstrație. Până acum o comedie boulevardieră era o anecdotă povestită prolix în trei acte, în loc de trei scene. Te ținea la teatru ca să afli la urmă dacă s'au culcat sau nu d-na contesă cu junele echivoc. Cuvinte de spirit (definiții ca acele cari apar cotidian, în fiecare gazetă semnate sau nesemnate: automobilul e ca o femeie, îl cumperi ieftin, dar costă scump întreținerea, sau invers; căsătoria e ca un compartiment de tren, dacă lași pe unul întră toți; sau celebrele: ce deosebire e între... și între etc.) atribuite personajilor, dar luate fără discernământ de oriunde formau toată stoffa comediei. Astfel de comedii franțuzești erau numeroase pentru că oricine poate să adune și să parafrazeze volumele de spirite apărute cu duimul. Fără nici o greutate și cu folosul de a epata pe cei care nu citesc revistele umoristice.

Cei doi trei critici serioși și pricepuți au atras totdeauna atenția conducătorilor de teatru particular că lipsa de valoare a unor astfel de comedii este evidentă chiar pentru marele public care nu mai „marșează”. Râde, pentru oridecâteori se face un spirit e fatal să râzi, dar nu mai declară că „îi place” și nu mai spune vecinului: „du-te s'o vezi, că e o piesă admirabilă”. Publicul cu instinctul lui sigur a început, după ce a înghițit două-trei păcăleli să admită că nu tot ce

te face să plângi e o dramă adevărată, și nu tot ce te face să râzi e o comedie.

Iată de ce sălile teatrelor particulare rămăneau goale. Publicul prefera să citească spiritele adunate în cărți de anecdote, decât să piardă o seară întreagă ascultându-le.

Dar ce urmărește atunci publicul la teatru? Ce preferă? Ce cântă cu insistență.

A dovedit chiar în genul boulevardier „Om în loc”. Oameni și întâmplări cu oameni. Nici anecdote ingenioase, nici intrigi epatante.

Și trebuie să recunoaștem că d. de Saint Obin există. A fost creat. Publicul a urmărit o seară întreagă prezentarea sub toate fațetele lui, pe acest tip de tapeur, om de lume, ușuratec, dar egal cu el însuși.

Interpreții și-au putut da seama că momentele cele mai ascultate și detaliile cele mai savurate de public erau cele cari zugrăveau pe tip, cari îl caracterizau. Un gest pitoresc, o trăsătură de spirit, un fapt notat erau primite de public cu satisfacția cunoscătorului care examinează un ceasornic bine lucrat.

Toată anecdota a căzut pe planul al doilea. Chiar în jocul actorilor s'a putut urmări această preferință a publicului. S'a râs numai când actorul era în exercițiul unui gest (și aici d. Mișu Fotino a avut un mare succes), nu când făcea spirite—și s'a râs când căuta să-și coloreze rolul, dându-i nuanțe precise (și aici a excelat Roland de Jassy și Chamel) nu atunci când s'a strămbat. Spiritele trec în sală și au valoare numai când caracterizează un tip, altfel sunt ridicule în teatru.

E surprinzător cât de mult e apreciată intenția actorului de a sublinia cu inteligență o trăsătură de caracter și cât de

puțin înghite publicul intenția prea indiscretă a actorului care ține să-l facă să râdă cu orice preț.

Ar trebui afișate în zilele de repetiție placate pe scenă: Nu încercați să faceți publicul să râdă că prinde de veste și nu mai râde.

Interpretarea a slujit cu credință textul, deși se resimțea la premieră de lipsa de repetiții. Trăsătura de caracter trebuie să fie act reflex să aibă o absolută spontaneitate. Altfel e falsă. Dacă actorul nu știe rolul și pipăie, dibuc până să găsească fraza, s'a dus spontaneitatea și s'a dus iluzia de trăit, de autentic. D. Mișu Fotino a avut o surprinzătoare dezinvoltură în rolul lui Saint-Obin și a obținut unul dintre cele mai frumoase succese din carieră. D. Rolland de Jasy a construit excelent pe cămătarul Dupont.

În rolul soțului încornorat, d. Chamel a adus o figură rustică și plină de adevăr.

D-na Tantzî Cutava a avut prilejul să facă toate încercările în teatru. De câteori a luat rolul din interior, a cunoscut triumfuri căci e o mare actriță neegalată încă la noi. De câteori s'a strămbat ca o elevă de școală care se răsfăță imitând pe cine-i trece prin cap, a căzut dezastuos. În „Omul în loc” a accentuat revenirea din ultimul an contribuind mult la succesul piesei. D. Leon Lefter n'a avut de sigur repetițiile necesare, altfel ne-ar fi dat prilej să-l vedem într'un timp asemenea celui din Azais, cu care a depășit suta de reprezentații.

Decorul s'a mai abătut puțin de la acele absedante, înăbușitoare decoruri aproape toate identice cu ele înseși de șapte ani încoace ale Teatrului Mic. Poate că dacă a plăcut puțin și „Cămele care aduce” a fost tot pentru că a schimbat puțin decorul, care prea face să semene piesele, unele cu altele.

CAMIL PETRESCU

INAUGURAREA

Festivitatea inaugurării „Casei Scriitorilor” (rezultat al împerecherii literare dintre S.S.R. și S.A.D.R.), s'a bucurat de o mare cinste în ochii guvernului.

Patru excelențe, au excelat în discursuri, bună dispoziție și donațiuni...

D-nii miniștri Dr. Angelescu, Lapedatu, Dimitriu și Inculeț. Fiecare dintre Domniile Lor, au înțeles să subscrie ceva pentru „Casa Scriitorilor”.

Astfel, d. Dr. Angelescu, a donat din partea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, 500.000 lei pentru clădire, 50.000 lei pentru bibliotecă și 20.000 — fond la discreție — din partea D-sale, personal...

D-l G. Dimitriu, ministrul comunicațiilor — convins că trebuie să **umbli** bineșor cu scriitorii, a **marchat** și a donat 50.000 lei din partea ministerului și 5000 lei din partea D-sale personal...

D-l I. Inculeț, a donat de-asemeni în numele ministerului sănătății 50.000 lei, iar din partea D-sale personal... sănătate bună...

Cel mai galant dintre toți a fost însă tot d-l Al. Lapedatu, ministrul Artelor, care „a scris întru totul, la dreptele aspirații ale S.S.R. și S.A.D.R. — exprimate în discursurile președinților respectivi, d-nii Liviu Rebreanu și M. Sorbul — asigurând că pe viitor se simte îndatorat...”

Așa cum ședeau — unul lângă altul — d-nii Liviu Rebreanu și M. Sorbul — ascultând discursurile răsunătoare ale darnicilor reprezentanți ai guvernului — aveau aerul unei tinere perechi de însurăței, ascultând, cu emoție și bucurie, citirea foilor de zestre...

Impresia asta a fost generală, pentru că un tânăr confrate din spatele meu, cu ochelari și cu talent, s'a adresat altuia, acela însă, numai cu ochelari...

— Ia uite-te la Sorbul și la Rebreanu... Nu-ți fac impresia unor tineri însurăței?

— Ba da... și tocmai mă gândesc, care din doi, ar putea fi ginerele și care mireasa...

— Ginerel e Sorbul...

— De ce?

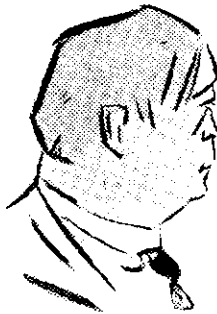
— Pentru că are cioc...

— Dar știți cine e ca cavalier de onoare? se băgă în vorbă, un al treilea.

— ?

— Mihalache Dragomirescu.

— Și domnișoară de onoare?
— Nu știu cine ar putea fi, fiindcă Smara n'a venit...

Ca noutate, eminentul fabulist Radu Bucov — recent lansat în literatura universală, de către „Falanga”, revista tipărită pe cea mai bună hârtie din București, se afla în sală...

N'aș fi putut să-l cunosc dacă d-l Nichifor Crainic, nu m'ar fi luat de mână să mi-l arate.

— Vrei să vezi pe Radu Bucov?... E un băiat foarte bine... M'am convins și eu că acest mare scriitor român, nu este o invenție a Institutului de Literatură, ci e un om — în carne și oasă, ca mine și ca dumneata.

— Unde e? Mam grăbit să întreb... „Doream de mult să-l cunosc...”

— Uite-l colo!... Imi arată d-l Nichifor Crainic. „Vezi grupul ăla în mijlocul căruia perorcăză, conu Mihalache Dragomirescu?”

— Il văd.

— Uite-te acum la stânga, prin oglinda aia... Ala e Radu Bucov...

În oglindă, chipul celui mai mare fabulist român, imi apăru, cu cioc, cu ochelari, și cu moțul cărunt în frunte...

A trebuit să fie o oglindă, în fața căreia să se oprească un minut conu Mihalache Dragomirescu, pentru ca toată lumea să-i poată vedea — pe d-sa și pe Radu Bucov. — față 'n față, nu una și aceeași persoană, cum mulți au avut până acum, naivitatea să-și inchipuie.

Am fi nerecunoscători și nedrepti dacă n'am mărturisit, că **bufetul**, pus la dispoziția asistenților, a întrecut toate așteptările...

Toată lumea știe că scriitorii, și mai ales scriitorii români, sunt săraci.

Ei, dar când e vorba să te primească în casa lui, scriitorul, nu-și hrănește oaspeții numai cu iluzii, așa cum e obișnuit să se hrănească el, la orele de masă.

Se face luntre și punte și te cinstește,

te omeneste, de te miri și dumneata, unde a putut scoate atâtea bunătăți, delicate și comestibile, rezervate numai pungilor grase.

Probabil că pentru aceste considerații toată lumea a rămas mirată de abundența și selecția, bunătăților puse la dărnicie la dispoziția amatorilor și a scriitorilor de a se simți **acasa ei**, într-o casă atât de luxoasă, cu un bufet atât de îmbelșugat, a explodat spumos ca o sticlă de șampanie.

— Prin urmare, de-acum încolo, aici suntem ca la noi acasă, d-le Președinte se adresa postului „Strigărilor trupe” lângă glesne”, d-lui Liviu Rebreanu.

— Absolut, dragul meu...

— Admirabil... Minunat... Și puteveni aici în fiecare zi?

— Desigur!

— Și tot apartamentul ăsta o să rămâie mobilat așa cum se vede?

— Firește...

— Și o să avem la dispoziție în fiecare zi, un bufet așa de bine asortat?

— Nu... Asta nu... Bufetul a fost pe tertru astăzi.

În ochii albaștri ai poetului se tot regăsea un regret... și un oftat:

— Păcat!

Prezența d-lui Trancu-lași, în mijlocul literaților și autorilor dramatici, a fost privită cu o deosebită simpatie.

Pe vremuri, înainte de a bănuși că va ajunge ministru, d. Trancu-lași, a fost poet...

În mintea tuturor, sunt încă proaspete, versurile „Barcarolei” sale — pe care decedatul Benizache le-a pus pe muzică:

Pe luciul apei argintie

Alunecă barca ușor

Ducând în dulce legănare

Pe doi amanți, și-un singur dor...

La rândul său, d. Trancu-lași, sub influența strict literară a mediului — copleșit de amintirile debutului său poetic, a fost în prada unei mari emoții.

Această emoție trebuie să fi fost atât de puternică, încât d-sa, părea cu douăzeci de ani mai tânăr, și-avea în gesturile ceva din exuberanța poetilor care simt geniul fălfăindu-le prin plec...

Se zice că cel dintâi care a observat acest lucru, a fost d. Octavian Goga, care a spus cu discreția care-l caracterizează, într'un cerc de amici:

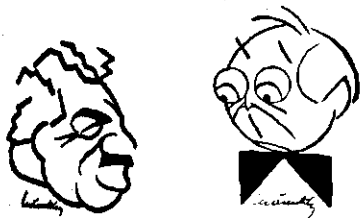
— Tare emoționat trebuie să fie Trancu, dacă n'a ținut nici un discurs, aflându-se totuși, într-o „adunare”, care numără mai mult de zece oameni...

ȘI-ACU...

CASEI SCRITORILOR

Dar iarăș, se zice, că d-l Trancu, a dat „confidența” fostului coleg delaterne, și cu promptitudinea sa obișnuită, i-ar fi replicat...:

— N'am ținut nici un discurs, fiindcă o vream să vorbim doi din același par. Ajunge, unul și bun.

În timpul rostirii discursurilor, s'a observat stăruința cu care — un membru al S. S. Reului — sta în spatele lui Aristide Blanck.

De îndată ce acesta făcea o mișcare, membrul S. S. Reului — se muta după ca o umbră...

Nu știm dacă d. Blanck a observat că membrul S. S. Reului — întrebând de prieteni, a explicat:

— Știi de ce-am stat tot timpul, în spatele lui Blanck? Fiindcă avea gură...

— ?
— Da, frate... Și scotea mereu batista din buzunar.

— Ei și?
— Și m'am gândit că Blanck fiind atât de bogat, trebuie să aibă bani prin buzunarele... și se poate întâmpla să cadă un milion, două, pe jos...

Eu, fiind în spate, țâști! așa fi pus piciorul pe ei ca să nu vadă nimeni... și să fi stat așa până la urmă.

Printre cei mai bine dispuși — în cazul mare al cuvântului, a fost tot d. Theodorian, totdeauna plin de viață, scripitor de spirit și inteligentă. Dar, ce stricăm noi dacă d-sa e dis-

recunoscând pe toată lumea — și dorim să facă cunoștință — în special — poate puținii scriitori din ultima generație aflători în sală, d-sa s'a adreună unei perechi de tineri, care discutau într'un colț...

— Que fait-elle la jeunesse?...
— Discutăm, domnule Theodorian...
— A!... Vous me connaissez?
— Mais, certainement.
— A! Bon, alors! Moi — voyez-vous chers enfants j'oublie... Je ne me souviens pas vos noms...
— Tudor Mușatescu...
— Romulus Dianu...

— A! oui! oui! c'est vrait... dragii mei...

Da... da... vă cunosc... pe Dianu îl văd foarte des la Capșa și d. Mușatescu îmi era o figură foarte cunoscută...

Și d. Caton Theodorian, strănse amabil și prietenos mâna celor 2 tineri.

Pește cinci minute, d. Romulus Dianu, se afla în alt grup în mijlocul căruia d. Horia Furtună dedea o șuetă de calambururi.

D. Caton Theodorian, se apropie cu interes.

— Ça va toujours, mes chers amis?

Crezând că d. Theodorian nu cunoaște pe Romulus Dianu, d. Furtună se adresă surâzând:

— Cunoști pe acest tânăr?

D. C. Theodorian își potrivi monoculul și răspunse amical:

— Pe d. Mușatescu? da, chiar adineauri l-am recunoscut... Mi-era o figură foarte cunoscută.

— Nu! Asta e Romulus Dianu...

— Da... da... da... Bine zici..., recunosc că maestrul bătându-l pe umăr.

Peste alte cinci minute, după o nouă promenadă — de-alungul apartamentelor — promenadă presărată la fiecare pas cu vorbe de duh — d. Caton Theodorian, zări — într'un colț pe Tudor Mușatescu.

Zămbitor se apropie de acesta și-i spuse:

— Inchipuște-ți, d-le Dianu, că adineauri te-am confundat cu amicul d-tale Mușatescu.

Mais que faire?... mon ami?... Quand on connaît tant de monde, on a le droit de confondre les physionomies...

Nu se putea cu d. Horia Furtună, să nu facă un spirit care să circule.

Amabil și îndatoritor cum e totdeauna cu cei tineri, invită la bufet pe un tânăr poet, care sta retras într'un colț.

— Dămneata nu servești nimic?

— Nu! Mulțumesc! Nu mi-e foame...

Dar, spre marea sa surprindere, peste o jumătate de ceas găsi pe tânărul poet

instalat în fața bufetului, mâncând cu poftă un bust de curcan.

— Așa dar, amice... Așa te vreau! Ce ziceai adineauri, că nu ți-e foame?

Nu știi proverbul? Pofta vine mâncând... gratis!

Fără îndoială, d. George Gregorian, e un original.

Pe când se afla — un minut liber — un tânăr sfios se năpustește înaintea sa spunându-i:

— Domnule Gregorian! Vreau să te întâlnesc și să-ți spui că mi-a plăcut foarte mult poezia d-tale din ultimul număr al „Universului Literar“.

D. George Gregorian, privi pe tânărul său admirator în albul ochilor.

— Dragul meu! Nu-ți dau voie să-mi spui că ți-a plăcut poezia mea. Treaba dumitale.

Tânărul rămase interzis.

— Nu-ți dau voie, înțelegi?

Tânărul se depărtă urgent, pentru că d. Gregorian vorbea serios.

— De ce nu-i dai voie să-i placă poezia, dragă? îl întrebă maiorul Kiriteșcu, care auzise conversația.

— De ce? Pentru că la tine, de exemplu, dacă vine un maior și-ți spune că i-a plăcut cum ai instruit batalionul, îi dai voie să-ți spună. Dar dacă ar veni un caporal, ce-i zice?

Tot maiorul Kiriteșcu, ducându-se la bufet, cere un pahar cu apă.

— Apă nu este...

— Un șpriț?

— N'avam...

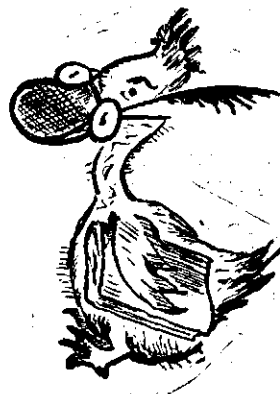
— Dar ce se poate bea aici?

— Numai șampanie...

Și după ce reflectă puțin, maiorul răspunse concesiv:

— Nu e nimic! Atunci, hai să beau un pahar cu șampanie.

COMP. FARĂ ARIEL

AȘA ȘI-ĂȘA...

public fluerat de actor...

Este cunoscută aversiunea pe care o nutrea Caragiale față de Macedonschi și ironia-i crudă, incisivă, dusă până la batjocoră, ori câteori venea vorba de autorul „Noptilor”.

Se anunțase un festival Macedonski, la Ateneu. Caragiale aude, și în înțelegere cu alții, pune la cale pentru ziua indicată o manifestație ostilă: fiecare aprovizionat cu un țignal, în momentul când Macedonski își va face apariția pe scenă, să înceapă flueratul, împiedicând astfel orice cuvânt al maestrului.

Planul lui Caragiale însă, nu se știe prin cine, ajunge la urechea lui Macedonski. În seara premergătoare festivității, întâmplător și seară de ședință a cnaclului, întreg statul-major al poetului era prezent. Revolta maestrului, alimentată de altminteri cu excesiva irascibilitate și sentimentul mețarmulței încrederei în sine, proprii firii lui Macedonski, — după urma căreia a suferit atât — se traducea atunci, verbal, într-o avalanșă de aprecieri nu tocmai poetice, cu cari îl gratulă din prisos pe Caragiale: — „Grecotei”, „Cătaon!”. De altfel, termeni ce echivalau cu „mângâierile” sarcasmului lui Caragiale când vorbea de Macedonski, căci în vocabularul autorului „Noptii Furtunoase”, poetul „Rondelelor” deținea numai variante pe tema: „Armean un-suros”.

Deodată însă, în acea seară, un gând ilumină figura încrunțată până atunci a maestrului și-i redădu deplină liniște. Se așază grav în tronul său de lemn. Încrustat cu pietre scumpe (și impunea să nu le crezi altfel), din care obicinui-se să prezideze ședințele cnaclului și adresându-se ciracilor, emise radios:

— Măine îl joc pe grecotei!

— Cum, maestre?

— Îl joc pe grecotei, repetă de câteva ori Macedonski, fără să dea o altă lămurire.

A doua zi, la Ateneu. Pe scenă, Macedonski, cu apariția aceea de bizar ce și-o dădeau costumul său, rămas parcă din epoca romantismului de la 1830; gulerul tare, fără luciu, înalt până sub urechi, acul cravatei cu piatra de proporții uriașe, brelocul dela ceasornic, mâna tremurândă, plină de inele cu care-și așeza ochelari, exact pe vârful nasului; sfârcul mustăților (numai sfârcul, căci restul și-l hârbiera) îndreptate geometric în afară, ca două conuri negre lipite parcă la o extremitate și alta a

AUTENTIFICAREA OPERILOR DE ARTĂ

Cităm dintr'o revistă franceză, următoarele interesante note:

Față de acțiunea mistificatorilor, cari ne-au jucat numeroase renghiuri (La noi, cazul recent Grigorescu) se cuvine ca societatea autorilor și artiștilor pentru a-și apăra dreptul de proprietate, să organizeze pe baze științifice, un serviciu de autentificare, a tuturor creațiilor de artă. Cu alte cuvinte, un serviciu strict de expertiză judiciară, asupra lor, în cazuri de infracțiuni. În primul rând serviciul s'ar compune dintr'o operație foarte simplă, aceea a „imtrriculațiunei” cari, nu-i altceva decât ridicarea fișei personale sau de identitate a operei, în momentul când aceasta, iese din mâinile artistului.

După cum este foarte ușor de-a găsi la orice individ, făcând parte din comunul muritorilor, trăsături caracteristice, ce-i stabilesc identitatea, identificându-i tipul, de asemeni, cu atât mai mult ca

gurii, pe lini celor două riduri adânci, de actor bătrân.

Nu prinse să articuleze un singur cuvânt și din sală corul țignalelor lui ofensiva, tumultos, strident, inversunat. Macedonski nici nu clipi. Imperturbabil, senin, făcu de câteva ori înconjurul sălii cu privirea, își prinse două degete dela mâna stângă în deschizătura surtucului — și aștepta.

Fluerăturile mai agresive, mai tumultoase. Macedonski — nimic; sta ca de lemn. Așteptă, și cam multisor. Dela o vreme șueratul slăbea. Și puțin, câte puțin, încetă. Atunci, maestrul liniștit, cașicum nimic nu s'ar fi întâmplat, scoase domol din buzunarul jilecii coșcoeamite țignal — unul de mărimea celor utilizate de gradați în armată, la exercițiile artileriei — și din ce în ce mai tare, mai infocat, începu să sufle cu patimă în el, aruncând priviri de antropofag spre grupul lui Caragiale.

Cei din sală nu știau ce să creadă. Nu-i răspunse nimeni. Insfârșit, după vreo zece minute de fluerat, lac de sudoare și stacojiu la față, Macedonski se adresă publicului cu vocea lui larg trăgănată, nasală:

— „Actor fluerat de public, a fost; dar public fluerat de actor, nu s'a mai văzut”.

Se zice că cel dintâi, Caragiale a aplaudat și a făcut mare haz.

GEORGE DORUL

orice obiect de artă, fie tablou, marmură, covor, mobilă, piesă în vrărie, putem descoperi trăsături cari nu i se pot raporta de cât lui, cari, nici un copist nu le-ar putea produce.

„Imtrriculațiunea” implică, o grafie de ansamblu, făcută după ductiune oare care.

Această fotografie, nu are alt decât a reda fizionomia generală a rei. Dar, această fizionomie, trebuie, cât mai fidelă, astfel că imtrriculațiunea făcută asupra observatorului, să se funde aproape, de aceea, pe cari aduce-o, opera însăși.

„Imtrriculațiunea” implică și o „trofotografie” adică, fotografierea măsură naturală, a unei părți din obiect.

„Metrofotografia” după cum, ne dă, etimologia cuvântului, îngăduie suri metrice, asupra modului. „Metrofotografia” este efectuată, într'o lucrare puternică, cari scoate în evidență, mai mici detalii ale lucrului fotografat (cum e bunăoară lumina felinarilor și automobile).

Pentru acest scop, se întrebunț plăci speciale, a căror gelatină, mai alterează, în cursul diverselor operațiuni ale dezvoltării și a zbicirii, același timp cu subiectul, sunt folosite, două reglute, milimetrice, de miculare, cari, sunt astfel așezate, „zero” lor să coincidă, cu un punct de demarcație a subiectului pe clișeu. Costele reglute servesc pentru stabilirea „ordonatelor” fiecărui punct. De asemenea prin ele se verifică, coeficientul de reproducere, a clișeului și paralelismul, cât mai exact între planul modelului și plăcile. „Imtrriculațiunea” implică și o „metro-radiofotografie” prin cari, obțin măsuri metrice, ca și în cazul „trofotografiei”, efectuate cu plăci speciale.

Pentru tablouri, în caz de „reținere” documentar radiografic, trebuie păstrate conserve, toată valoarea lui.

În acest scop este necesar, ca pe lângă formele și contururile, pe cari le redă radiografia și cari, mai ales în tablourile moderne, nu coincid totdeauna cu ale subiectului pictat, să putem sura raportul exact al opacității (prin raze X, distribuite de la un punct al radiografiei).

literara

seama de cuvinie

Un bogătaş englez, renumit pentru gârzenia sa, întâlnește într-o zi pe medicul său de casă, pe stradă. Se gândi că consultație gratuită nu poate să strice, și îl întrebă pe medic:

— „Doctore, merg spre casă și mă simt rău și slăbit. Ce-aș putea să iau ?”
— „O birjă”, răspunse medicul laconic.

Odată Rubens fu întrebat ce a învățat de la cei trei maeștrii ai săi, pictorii Tobias Verhaegt, Adam van Noort și Otto van Veen din Antwerpen.

— „De la cel dintâi, fu răspunsul maestrului, italieneasca; de la al doilea, căutarea și de la al treilea mitologia, iar de la al patrulea cum nu trebuie să se picteze!”.

Ată dată Rubens fu întrebat de ce a învățat cinci limbi.

— „Italieneasca, zise el, o întrebuițez pentru corespondență, latineasca pentru știință, franțuzeasca pentru diplomație, spaniola pentru injurături și pentru cai, și flamanda pentru gingășii”.

Iată un exemplu de probitate artistică. Pictorul Vlaminck, care actualmente se bucură de o notorietate de înv. diat, secretase că producția sa anterioară anului 1914, nu valorează nimic.

Vlaminck merse atunci spre a găsi pe un mare negusor de tablouri, care păștra întregul stock Vlaminck și îi vorbi cam în felul următor:

— D-voastră posedată un oarecare număr din pânzele executate de mine... Cu drept sau pe nedrept, D-voastră le-ați fixat un preț. Dar aceste pânze nu valorează nimic... Dați-mi-le înapoi spre a le distruge.

Celălalt protestă că aceste pânze sunt niște capo d'opere — și mai cu seamă că fiecare pânză pretuește pe puțin o bagatelă de cinci sau șase bilete.

— Unele peste altele, cât fac ? întrebă Vlaminck.

Au ajuns apoi la un preț. Vlaminck plăti, luă pânzele cu el, și acasă la el, le dete foc...

Un nenorocit refugiat rus, păstrase cu stințenie două candelabre de argint, ornament al camerei sale de copil, odinioară în Rusia.

Murind de foame și amenințat cu expulzarea, el se duse la un giuvaergiu pentru a-i vinde candelabrele sale, dar făcând de minierii uin Ural, bunicului său.

— Însă acesta nu este argint ! strigă bijutierul.

— Cum se poate ? îngână celalt deja înspăimântat.

— Aceasta este platină masivă de Ural și valorează pe puțin zece milioane. Totuș, dacă acum, vre-un oarecare refugiat rus vine să vă ofere candelabre de argint, nu le cumpărați cu ochii închiși!.

bazar

PREMII PENTRU CITITORII DE ZIARE

Un englez bogat, Mister Chance, din Cumberland, a depus un capital de 6800 lire sterline, a cărui dobândă anuală să se împartă ca premii celor mai buni cititori de ziare. Solicitatorii trebuie să dovedească nu numai că citesc regulat diferite ziare, ci că sunt și în stare să-și formeze din citirea ziarelor o judecată sigură despre mersul evenimentelor și aspectul lumii în general. Chiar în anul acesta, premiile se vor împărți pentru întâia oară.

PUBLICUL ȘI CINEMATOGRAFUL

Proprietarul unui grup de cinematografe din Londra, d. Sidney Bernstein, a avut ideea de a întreprinde o anchetă printre directori de scenă, medici, profeți, directori, actori, parlamentari, etc.

Era vorba de a se preciza motivele pentru cari mergem la cinematograful. Dacă facem oare acest lucru pentru film, pentru scenariu, pentru steaua filmului?

Au fost 300.000 de răspunsuri foarte instructive. Iată procentul filmelor preferate: drame mondene, 14,75 la sută; comedii, 14,50 la sută; aventuri, 14,25 la sută; melodrame, 12,5 la sută; istorice, 12 la sută; războaie, 10,75 la sută; toalete, 8,5 la sută.

Bărbații arată o ușoară preferință pentru filmele cu aventuri, lasă pe al doilea plan dramele mondene și pe al treilea plan comedii. Femeile plasează întâi dramele mondene și apoi comedii.

(Le Mémorial d'Aix)

RADIO ȘI SĂLBATICII

Este fără îndoială curios faptul de a-ți imagina pe un oarecare negru, îngrozitor de tatuat și la fel de mutilat, cu capul ornat de o coafură bizară, care ia să se adăogă o cască T. S. F. Acest om primește și transmite mesagii; lucrul este desigur foarte curios pentru noi. Însă este sigur că personajul în chestie se achită în această împrejurare întocmai ca un european efudit și evoluat.

Cel dintâi trib care a avut onoarea de a comunica cu restul lumii prin rașjlocul radio-ului, locuește într-un sat al insulei Borneo, în arhipelagul malaez. Sarawak este sub guvernământul unui șef alb, descendent al unei familii engleze, care își exercită puterea sa sub controlul Marelui-Britanii. O populație aproximativ de 600.000 de suflete se găsește sub ordinea sa. Acești locuitori aparțin celor mai diferite rase și sunt înprăștiați pe un teritoriu de 100.000 kilometri pătrați.

(Dimanche Illustré)

caricatura zilei

LIBERTATE RELATIVĂ

— V-ați terminat pedeapsa. Sunteți liber. Nevasta vă așteaptă ?

— (Speriat) M'așteaptă ? Și-asta numiți dv. libertate ?

(Dimanche illustré)

MĂRTURISIRE SIMPLĂ

— Întâi ți-ai asasinat părinții și pe urmă bunicii...

— Da ! dar o regret, vă jur că nu voi mai face a doua oară.

(Le journal)

GERUL

— Și când te gândești că sunt oameni care au nevoie de termometru ca să știe că e frig.

(Dimanche illustré)

Carti redate în extrase

VIATA LUI HOFFMANN

Jean Mistler

Viața lui Hoffmann e, ca și a celui lalt mare povestitor fantastic, Edgar Poe, interesantă prin colaborarea intimă a felului cum a trăit cu realizările de artă înfăptuite. Hoffman și-a trăit sufletește, aproape fie care rând din fanstasticele lui povestiri. A fost, astfel un mare și pasionat frământat, cultul lui pentru poetul Novalis, aventurile lui galante ca și cultul dedicat câtor-va femei de care a fost îndrăgostit, trecerea lui succesivă de la cariera de jurist la aceea de muzicant, de pictor, sau în sfârșit de scriitor și de bețiv, nu au fost de cât tot atâtea încercări neizbutite de a ucide în el un demon care îl persecuta cu necontenite îndemnuri spre necunoscut.

PROLOG.

Sezonul de vară al restaurantului domnului Strigel se anunța favorabil; veselie burgheză din Bamberg se revărsa cu voioșie pe malul Regnitz-ului:

„In curte băeții au destupat deja trei butoaie de bere, însă la masa domnului Hoffmann, director de muzică, nu se bea decât șampanie și bourgogne. Erau acolo doctorul Marcus și nepotul său Speyer, medic asemenea, grosul Kunz, negustor de vinuri, care imită așa de caraghios actorii din Berlin și Viena, un avocat, în sfârșit acest tânăr locotenent, bucălat ca un copilaș, care solicita de mai mult timp favoarea de a citi lui Hoffmann o tragedie. Profitase de furtună spre a se alătura acestei societăți.

Hoffmann este astăzi vesel, nu a drăcuit nici pe tenor, nici pe primadonă, și la dessert, pe când locotenentul desface panglica bleu a manuscrisului său, Hoffmann își umple paharul cu șampanie și ia un aer de atenție. Afară cad încă vre-o câteva picături de ploaie; râsete se ridică din boschete.

Și după grozava lectură a celor cinci acte tragice, când cci prezenți se mirau de paciența maestrului:

„Scumpii mei prieteni, dacă ați crezut că eu ascultam versurile locotenentului ce ne-a părăsit acum, v'ați înșelat mult. Furtuna încetase, plantele din grădină ridicau capetele și mari picuri strălucitori cădeau din măruț în floare. Eu ascultam de departe, în munți, domolindu-se vocea murindă a tunetului și pri-

veam cerul. Și amintirile copilăriei îmi reveniau în grupuri mă regăseam zece ani, în grădina unchiului meu, brăcat în cel mai frumos halat cu ce s'a văzut vre-odată și respiram fumul măruțului nostru cel mare înflor.

Insă vocea unchiului meu îmi oră să intru în casă, ca să nu-mi murdă frumosul meu halat. Ah! cât eram departe de acest poet tragic.

— Era atunci, scumpe prieten, unul din comeseni, o amintire de nioară cecece vă făcea așa de răbdă. Nu vorbiți niciodată de copilăria stră, totuș, nu v'ar face plăcere, să povestiți în această seară primii vo ani?

Hoffmann îl privi cu un aer mirat, cineva care se deșteaptă de odată vede înaintea lui o figură străină. urmă foarte grav, el începu:

— In ziua sfântului Ioan Chryso mul, în o mie șapte sute și încă ce veni în lume un copil asemenea tuturor copiilor, cu picioare, cu mâini și cu față...

Și de sub clopotul magic începură se ivească amintirile: o manta roșie perucă albă, un unchi semănând cu balaur, o păpușe care vorbește, o copilă împanglicată tăiată dintr'o perucă a dată ca amintire...

KOENIGSBERG

In 29 Octombrie 1776 la Koenigs se naște Ernest-Teodor-Wilhelm Hoffmann, urmaș al unei onorabile familie burgheze de juriști și în acelaș timp muzicanți.

Tatăl său, un om cu gusturi bizare dar plin de duioșie, provoacă ruperea menajului, așa că micul Hoffmann încearcă primii pași în casa rudelor sale dinspre mamă. In această Hoffmann deprinde regularitatea verbală germană; ora deșteptării, mesei, ora plimbăreș în grădină, ora muzică și culcarea.

Două persoane predomină în amintirea copilăriei sale: Tanti Sofia, cururile sale — o prăjitură și un basm și unchiul Otto — umbră grotescă și formă pe perete.

La șase ani, fu dat la școala literară unde excela la studii până își găsi protecția cologului său Teodor Hippel. Ce ce făceau împreună putem să vedem următoarele:

„Inapoi a grădinei unchilor săi, se afla curtea Instituției Lesgewang care era pensionul cel mai elegant al tinerelor fete din Königsberg. Au vrut să comunique, însă zidul era înalt și domnișoarele acestui timp jucau dansuri de grație și un tenis.

Atunci ștregării începură să sape pe sub zidul despărțitor un tunel, care le-ar fi permis să ajungă fără veste la tinerile fete: ar fi fost foarte ușor în urmă să se facă iubiți de cele mai frumoase două. Vai! acest proiect imens nu ajunsese mai departe ca marele apeduct al lui Jean-Jacques, de pe terasa domniului Lamberier. Într-o zi când unchiul Otto era în grădină să-și mângâie prunii și să-și numere perele, el văzu groapa argă și ghici pe culpabili.

— Voi ați săpat această groapă? întrebă el.

— Da, domnule consilier, răspunse Hippel.

— Dar pentru ce, sfinte Dumnezeu! Hippel tăcu și atunci Hoffmann avu o idee genială:

— Unchiule, noi am vrea să-ți facem surpriză. Unul din camarazii noștri vrea să ne dea o plantă enormă, pe care tatăl său are să o primiască; o plantă din America, care are flori superbe.

— Ați prăpădit aici cel puțin zece picioare de smecură. Cum se cheamă această plantă?

— Eu nu știu unchiule, dar știu de asemenea că face niște fructe delicioase.

— Ah, ah! Atunci nu o vom pune acolo, decise consilierul. O vom planta în mijlocul acestui careu; este prea multă umbră lângă zid.

Ziua următoare, unchiul Otto, chemă bi lucrători spre a astupa tunelul ștregărilor, odată sau de două ori a cerut scutură asupra giganticei plante, pe urmă, ne mai vorbindu-se nimic, nu se mai gândi de loc la plantă.

CORA HATT

În 1793 Hoffmann se reintâlnește cu Hippel la cursurile Universității. Prin vința unchiului său studia dreptul și avea cursul lui Kant, pe atunci la modă. În vremea baturilor, a menuetului, a balului. Hoffmann, deși urât și slab, rafie antrenului său de causeur, muzicant și desenator câștigă simpatia tinerelor fete: Francisca, Rosalia, Elmira, Charlotta... și de o mie de ori mai mulți valii.

La nouăsprezece ani destăinuște lui Hippel dragostea sa pentru Johanna Hatt (sora din prudență îi zicea Cora), neștiind unii negustor. Dragostea lui s'a răzinit la atingeri ușoare, la scrisori, la lecțiile de pian, pe cari le da adorații sale. Terminarea studiului și căutarea unui angajament a rupt această plăcută legătură.

Cu mult mai târziu, Cora, arătând un blon primit dela Hoffmann, pretenelor le spunea:

— Acesta este domnul Hoffmann, care a dat acest tablou în 1794. Portretul este foarte asemănător, afară numai că poate nu era așa de mare.

— Este destul de urât, doamnă!

— Da, dar avea un păr mare și negru ochi frumoși.

— Și aici în oglindă, doamnă?

— Sunt eu, cu una din prietenele mele

moartă de mult timp. Domnul Hoffmann nu dansa decât cu noi.

— Și cine era acest domn Hoffmann? Era el pictor?.

ANI RATACTORI

De-acum era scris ca Hoffmann să fie zece ani jurist, cinci ani muzicant și pe urmă zece ani scriitor; după acest termen îl aștepta moartea.

În 1796 Hoffmann părăsește Königsberg-ul pentru Glogau, la unul din unchii săi: „părăsind un infern pentru un desert”. Plictiseala îi întoarce gândurile spre Cora Hatt. Poetul se neliniște în liniștea burgheză a verilor, a unchilor și a mătușelor sale:

„Vărul meu sforăie în fa minor, un soarece roade fără jenă pantofii mei: am vrut să-l turtesc, aruncând succesiv în el Codul Civil din 1721, o culegere a edictelor din Silezia, apoi peria; toată odaia era presărată cu lucrurile mele, însă murdara bestie continua să ronțăie, împiedecându-mă să visez și să gândesc”.

Și chinul a durat, până când s'a sculat vărul său și a ucis soarele.

În Germania de atunci grotescă și romantică, un parfum din Italia avea să trezească în Hoffmann nebunia fanteziei. A fost pictorul italian Molinari, „frumos ca Apolon din Belvedere, „un erou al lordului Byron”, eternizat de Hoffmann în Berthold din „Biserica Iesuiilor”.

Unchiul său este numit judecător la Curtea din Berlin, astfel că Hoffmann își petrece un seurt timp și în acest oraș. Aici întâlnește pe Erasmus Spikher, pictorul german, cel care și-a lăsat imaginea la Florența în oglinda curtezanei Giulietta.

POLONIA

După ce își ia examenul de referendar și apoi asesor este numit la tribunalul din Posen. Lipsa de lucru la tribunal este înlocuită prin muzică și desen. Apoi uritul îl ajunge din nou și în ciuda plictiselei sale, Hoffmann se căsătorește în 26 Iulie 1802 cu unica poloneză Michaëlina Rohrer.

„Porcii, în libertate pe străzi, scormonesc cu răturile lor grămecile de gunoaie, case de lemn, acoperite cu pae sau coceni, țăranci în cizme, țărance cu rochii pestrițe, copii pe jumătate goi ce se târăsc prin băltoace, evrei în caftan și cu zulf”.

Cam acesta era pe atunci aspectul Poloniei, ceea ce l-a făcut pe Napoleon să exclame: „În Polonia, Dumnezeu a creat un al cincilea element, noroiul.” Veritabil exil pentru Hoffmann.

De aceea găsim în jurnalul său intim: „18, 19, 20, 21, 22, 23... Octombrie, Diatribes et miserables”.

Candidează la un concurs de comedii, obținând premiul I, așa ca la 26 Octombrie 1803, începe cariera literară a lui Hoffmann în paginile „Independentului”, revista lui Kotzebue.

După moartea unchiului Otto, a mătușei Sofia și a mai multor rudeni, Hoffmann rămâne singur, cum s'ar zise „de capul lui”.

La 10 Martie 1804 este numit la Varșovia, unde gustul pentru muzică ia la Hoffmann proporții din ce în ce mai mari. Și odată cu nașterea fetiței sale Ceoilia, Hoffmann reprezintă pentru pri-

ma oară opera sa comică „Muzicanți veseli” la teatrul local, unde a fost și regisor și șef de orchestră și decorator.

Atenția lui se îndreaptă spre Novalis, Tieck și Brentano; era doar în plin romantism.

Tot la Varșovia se împrieteni cu Hitzig confidentul său în viață și biograful de după moarte.

A doua zi după bătălia dela Iena, Hoffmann se afla pe drumuri, infometat, sărac și bolnav.

MUZICA

Sar zice că dezordinea acelor timpuri împiedeca pe acei oameni să vadă dezordinea propriului lor spirit.

Imediat apoi Hoffmann părăsind magistratura, ia conducerea teatrului din Bamberg (Bavaria):

„Eu am compus, povestește Hoffmann, un fel de mașinarie josnic sentimentală cu muzică asortată; colaborau acolo: lumini, coruri, ecouri, munți, fluvii, poduri, arbori, nume gravate pe decoruri, flori, coroane, nimic nu a fost economisit. Lucrul cel mai important a fost că Prințesa-Mamă m'a făcut să primesc, odată cu tot felul de complimente, treizeci de carolus de aur”.

Cam aceasta era ocupația lui Hoffmann în mijlocul tenorilor răgușiți și al instrumentiștilor invidioși.

Iată și situația lui în societate:

„Peste tot se sărbătorea acest om mic, vioi și nervos, care știa latina, greaca, franceza și italiana, care fusese consilier regal și care desena, cânta și compunea cu un egal talent. Placea la culme spiritul său țâșnitor și glumele sale. Una din elevele sale spunea:

— Acestui domn Hoffmann, ar trebui să i se platească conversația sa cu același titlu ca lecțiile sale de muzică”.

VINUL

La Bamberg prietenii lui favoriți erau: doi medici, Marcus și nepotul său Speyer, și Kunz. Acesta din urmă, deși negustor de vinuri, era un intelectual de marcă. Își formase o puternică bibliotecă, prin schimbul cu librariile din Lipsca; câte butelii de vin, atâtea volume.

La cărciuma acestuia își petrece Hoffmann serile:

„Însfârșit, pivnița! Pe tejghea, buteliile de bourgogne și de bordeaux, butoaițele de Madera, de Xeres și de Tokay, se aliniau în catacombele vechiului cimitir (unde era clădită cărciuma lui Kunz). Împrejurul cercului luminos al candelabrelor ce se revărsa pe masă, se deschideau vagi profunzimi. Hoffmann privea flacăra prin paharul său plin cu rubin clar și mi se făceau forme fantastice îi apăreau în galeriile sepulcrale. Inapoi a acestui stâlp, Mephistopheles se iveau ca în taverna lui Auerbach. Și acolo jos, nu era un drăcușor cel care călăria pe butoi? Însă când o butelie era goală, Kunz, cu un răs gros, striga:

— Un cadavru mai mult!

— Un cadavru? murmura Hoffmann; trecându-și mâna peste frunte, ca trezindu-se dintr'un vis.

Kunz era gros și mare, cu ochi mici și malițioși, cu un barbișon, ca un țaran smecher. Îmîta actorii la modă și cânta prost. Într-o zi Hoffmann, pentru a-l face să tacă, i-a aruncat un pahar cu apă în

față. Apoi părăsiră masa, dar se reconcilieră repede împrejurul unei butelii de Chambertin".

Prietenia lor s'a sfârșit peste zece ani, după ce, pe rând, Hoffmann i-a băut tot vinul, i-a luat toată biblioteca volum cu volum și însfârșit i-a furat nevasta.

JULIA

Julia Marc, una din elevele sale, a fost acca care a determinat una dintre cele mai duiioase povestiri ale lui Hoffmann: Consilierul Krespel. Ca în fantastica povestire, Julia, care avea frumusețea precoce a fiicelor Orientului, a fost doborâtă prin propriul său cântec. Hoffmann era mai în vârstă ca această fată de cincisprezece ani, cu mai bine de douăzeci de ani. Dragostea lui s'a mărginit la lecțiile de pian și la concertele familiare.

Intocmai ca Novalis față de Sophie, Hoffmann nutrea față de Julia o dragoste absolut materială. Și totuși el era chinuit la gândul că realizarea dragostei sale nu este posibilă.

Singur încercă să se înșele cu dragostea ferbită a „micci Neuherr", iubita trupeii.

Dar apariția Juliei pune din nou stăpânire pe Hoffmann. Totul avea să se sfârșească: Julia se căsătorii cu Groepel, un negustor zdravăn și bogat din Hamburg.

RAZBOIUL

Anul 1812. Popoarele germane se re-deșteaptă. Lipsit iarăș de ocupație, Hoffmann devine patriot și se alătură corului care, urla contra tiranului Napoleon.

După ce cutreeră pe jos Bayreuth-ul și Dresda, asistă la „Bătălia Națiunilor" dela Lipsca. Paginile jurnalului său intim sunt intru totul elocvente:

„La șapte ore dimineața, tunetul canonadei mă deșteaptă. Mă urcăi în grabă în podul casei vecine și văzui că francezii, la o mică distanță înaintea meterezelor, așezaseră numeroase baterii cari se canonian violent cu bateriile inamice, postate la picioarele munților. Cu ajutorul unei excelente vederi deschise, văzui limpede puternice coloane rusești și austriace (acestea sunt ușor de recunoscut prin uniformele lor albe), coborând din înălțimi... Se anunță că va sosi împăratul. Alergai până la terasa Bruhl, aproape de podul cel mare. La 11 ore el vine, urcat pe un mic cal, și trecu repede podul în mijlocul mulțimei tăcute. Napoleon întorcea nervos capul său într-o parte și într'alta; niciodată nu am mai văzut aerul lui.

El merse până înaintea castelului, puse un moment piciorul pe pământ, pe urmă se urcă iar în șea și galopă până la podul de peste Elba, unde se arătă înconjurat de mai mulți mareșali. Aghiotanții săriau când jos, când pe cal și duceau ordinele pe care el le da scurt cu o voce puternică. Lua descori tabac și mult mai adesea încă, privea Elba cu o mică lornietă de buzunar. Forțat să plece, pentru că se ocupase grădina din Bruhl, îmi regăsi observatorul meu. Intre patru și cinci ore canonada se redublă: loviturile se urmau fără întrerupere, se auziau văjâind ghiulele; eu am fost primul care

le-am remarcat, însă nimeni nu a vrut să mă creadă, până când, deodată, o ghiulea sfărâmă un zid la douăzeci și cinci de pași cel mult de noi. Scoborărăm căci locul devenia periculos. Intram în casă, când o bombă văjâi și pârâi de-a-supra capului meu. Ea căzu la cincisprezece pași mai departe, înaintea cartierului generalului Gouvion-Saint-Cyr și explodă în mijlocul a patru chezoane încărcate cu praf de pușcă, cari erau gata să plece. Căii se speriară și fugiră... și totuși nici un om și nici un cal nu a fost atins. Nu înțeleg unde au trecut schijele. N'am găsit decât una mică într-o casă.

Mai multe bombe cad încă și nici o înghițitură de vin sau de rum pentru a mă reconforta! Oribilă situație! Târându-mă până la poarta de din dos, mă dusei printr-o uliță la comedianul Keller. Noi priviam spre fereastră, cu un pahar de vin în mână, cu o voie foarte bună, când o bombă explodă în piață. Un soldat westphalian, care vroia să pompeze apă, căzu cu capul sfărâmat în bucăți și nu mai departe de acolo, un orășean bine îmbrăcat fu lovit asemenea. Păru că se ridică, însă avea pântecul deschis; măruntăle sale ieșiră și căzu mort. Keller lăsă să cadă paharul cu vin, însă eu îl băui pe al meu și strigai: Ce este viața! Noi nu putem să suportăm o mică bucată de fer sbrător. Cât de slabă este natura omenească.

Pe urmă reîntrai la noi, încărcat cu vin și cu rum, mă întâmpinară ca pe un salvator și am cinat de asemenea cu voce bună cu proviziile aduse de o vecină".

Însfârșit văzuse ceea ce dorise atât de mult să vadă: oameni desfășurați, tăiați în bucăți.

LUMEA VRAJILOR

Lipsca nu este decât o scurtă etapă în viața lui Hoffmann. Amicii lăsați la Bamberg nu sunt înlocuiți. Hoffmann nu mai merge scara în taverne spre fericirea soției sale, care totuși îl iubia cu furie.

Și atunci trecutul reînvie, ca singură consolare a singurătății. Hoffmann scrie, scrie povestiri, căci în bătrâna sa servitoare vede o vrăjitoare, în orice arhivar bătrân un magician și în flacăra albastriă a punch-ului o salamandră.

„Vasul de aur" a fost visat pe marginea Elbei:

„Hoffmann are douăzeci de ani, este student în teologie, visător și sentimental, puțin nebun; se numește însă Anselme — Sfântul Anselme"....

Însă realitatea intervine, odată cu numirea sa de consilier la tribunalul din Berlin.

Cu tinerețea imprăștiată în cele patru colțuri ale Germaniei, Hoffmann îmbătrânit de timpuriu, se găsește la Berlin înconjurat de stima generală. Se reintâlnește cu Chamisso, care tocmai își publicase al său „Peter Schlemihl".

Cântă, judecă, improvizează și visează:

„Adesea, spunea el, în momentul de a adormi, eu cred că găsesc o corespondență între parfumuri, culori și sunete".

Povestea cotoiului Murr, în care se răzbuună pe o parte din contemporanii săi, nu a fost egalată în succes decât cu reprezentarea „Oudinei".

Dar încetul cu încetul puterea umbrelor îl cuprinde...

FRĂȚII SFANTULUI SERAPION

În haina sa brodată de consilier regal Hoffmann, cu aerul unui general, mergea de două ori pe săptămână la tribunal. Traversând piețele, asculta un șarlatan sau făcea un compliment unei servante frumoase: „mâna care a ținut toată săptămâna mătura, își va fi Dumineccea mai fidelă" a spus Goethe, acușat de Excelență și Ministru. La tribunal, semna în dosul codurilor, caricaturii hârtii cu en-tête-ul Majestății Sale.

Seara mergea la obișnuitul punch, la taverna legendarului Luther. Aici se strângeau cei ce se intitulau „Frații Sfântului Serapion": Hitzig, Contessa, La Motte Fouqué, Chamisso, doctor Koreff și aerul Devrient. Aici, poate un atât de mantic ca în opera lui Offenbach, în mijlocul flecărelilor și al glumelor, Hoffmann și-a rețrăit viața, umbră cu umbră.

„ESTE TIMPUL SĂ MĂ GANDESC PUȚIN ȘI LA DUMNEZEU

Anul 1822, când fu numit la Curtea de apel, fu anul morții sale. Reumatismele frigurile și delirul o anunța mai de mult.

Paralizia progresivă nu l-a cruțat acest visător vicios, cu stomacul și ficatul arși de spirt.

— Nu, nu! Să trăesc, să trăesc numai importat cu ce preț! urla el în mijlocul prietenilor și soției sale înundați de lacrimi.

„El refuză să-mi dea pentru adio, numai să aproupe moartă. Când însă l-am convins de necesitatea plecării mele, se calmă, îmi întinse mâna, vorbi revederea noastră și plânse — nu l-am văzut de multe ori plângând — și îl răsi pentru a nu-l mai vedea niciodată serie Hippel, prietenul copilăriei sale.

La 25 Iunie dimineața, se calomniava să dicteze urmarca ultimei sale vestiri „Dușmanul", dar apoi murmură fraza lui Werner:

— Este timpul să mă gândesc puțin la Dumnezeu.

Fură ultimele lui cuvinte.

C. I.

Edit. Librăricii GALLIMARD-Paris

Crème Simon

OGLINDA vs.
Vă va sune că

LA CRÈME SIMON

NICI USCATA, NICI GRASA,
nu fardează, dar fiind unsuroasă,
patrunde într-adevăr în porii pielii
înviează epiderma, o mlađlaza
și avantajează luciul natural
al tenului Dv. Ea menține
Pudra Dv.
PUDRA SIMON